

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЕКОТРЕНДИ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Електронний ресурс

Колективна монографія

За редакцією І. М. Поворознюк

Вінниця
ТВОРИ
2023

УДК 338.488.2:640.4(02)

E45

Авторський колектив: Барвінок Н. В., Благополучна А. Г., Джога О. В., Кирилюк І. М., Красномовець В. А. Литвин О. В., Нещадим Л. М., Поворознюк І. М., Слатвінська Л. А., Тимчук С. В.

Рецензенти:

Пасека С. Р., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму і готельно-ресторанної справи Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Петренко Н. О., доктор економічних наук, професор кафедри туризму і готельно-ресторанної справи Уманського національного університету садівництва;

Світовий О. М., доктор економічних наук, професор кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

*Рекомендовано до друку вченою радою
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 8 від 28 листопада 2023 р.)*

Екотренди в індустрії гостинності: реалії та перспективи : [Електронний ресурс] : кол. моногр. / [І. М. Поворознюк, Л. М., Нещадим, С. В. Тимчук [та ін.] ; за ред. І. М. Поворознюк ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Вінниця : ТВОРИ, 2023. – 1 електрон. опт. диск. (CD-R).

ISBN 978-617-552-514-2

Монографію присвячено дослідженню екотрендів в індустрії гостинності. Розглянуто основні тенденції розвитку, проведено моніторинг потенціалу, визначено євроінтеграційні вектори розвитку, запропоновано інструменти удосконалення екологічної складової індустрії гостинності. Видання адресовано здобувачам вищої освіти, аспірантам, викладачам та науковцям, а також усім, хто цікавиться теоретичними та прикладними аспектами екотрендів в індустрії гостинності.

УДК 338.488.2:640.4(02)

ISBN 978-617-552-514-2

© Авторський колектив, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
РОЗДІЛ 1. ЕКОТРЕНДИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВПЛИВ НА ІНДУСТРІЮ ГОСТИННОСТІ.....	6
1.1. Екотренди в індустрії гостинності: економічний та соціальний аспект <i>(Поворознюк І. М.).....</i>	6
1.2. Екотренди в організації та плануванні діяльності підприємств індустрії гостинності <i>(Нещадим Л. М.).....</i>	44
1.3. Стратегії сталого розвитку в готельно-ресторанній сфері: екотренди та їх вплив на бізнес сектор економіки <i>(Тимчук С. В.).....</i>	66
1.4. Вплив громадських організацій та грантових фондів на реалізацію екотрендів туризму в регіоні <i>(Слатвінська Л. А.).....</i>	83
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ.....	111
2.1. Напрями забезпечення екологічної діяльності підприємств сфери гостинності у системі сталого розвитку <i>(Красномовець В. А.).....</i>	111
2.2. Інноваційні технології у формуванні екотрендів індустрії гостинності <i>(Литвин О. В.).....</i>	135
2.3. Екотренди в ресторанному господарстві: біотехнології <i>(Благополучна А. Г.).....</i>	160
2.4. Екологізація як чинник безпеки в готельному господарстві <i>(Джога О. В.).....</i>	182
РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ: СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА НАПРЯМИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	204
3.1. Екологічний туризм у контексті сталого розвитку <i>(Кирилюк І. М.).....</i>	204
3.2. Розвиток екотуризму в повоєнний період: світовий досвід для України <i>(Барвінок Н. В.).....</i>	228
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	255

ПЕРЕДМОВА

В сучасних умовах питання екології та збереження довкілля є однією з найважливіших глобальних проблем, які ставлять під загрозу не тільки природні ресурси, а й здоров'я та добробут людей. Питання екології та збереження довкілля є наочним виявом глобальних змін у світовій свідомості. Суспільство визнає важливість збереження природи та раціонального використання ресурсів, щоб забезпечити сталість та збалансований розвиток.

Екологічні тренди стають пріоритетом для індустрії гостинності, а збереження довкілля є стає необхідністю для її сталого розвитку. Екологічні тренди, спрямовані на збереження довкілля, ліквідацію харчових відходів, управління енерго- та водними ресурсами, формування відповідального туризму та зменшення непрямих викидів, які формують екологічну свідомість споживачів та стають більш усвідомленими у споживанні, заощадженні, демонструючи екологічну відповідальність та надаючи перевагу підприємствам, що впроваджують екоінновації.

Основні результати дослідження викладені у монографії полягають у наступному: досліджено вплив екотрендів індустрії гостинності на економічний та соціальний розвиток регіонів; здійснено аналіз світових та національних тенденцій розвитку екотрендів; визначено роль та значення екотрендів у організації та плануванні діяльності підприємств індустрії гостинності; охарактеризовано вплив громадських організацій та грантових фондів на реалізацію екотрендів туризму в регіоні; проаналізовано інноваційні стратегії розвитку індустрії гостинності; досліджено сучасні концепції та напрями повоєнного відновлення екологічного туризму.

Монографію виконано в межах науково-дослідної теми «Теоретичні та практичні аспекти розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу в Україні», номер державної реєстрації 0115U000072.

Монографія є колективною працею науково-педагогічних працівників кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; кафедри туризму і готельно-ресторанної справи Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького; кафедри туризму і готельно-ресторанної справи Уманського національного університету садівництва.

Авторами монографії є: підрозділ 1.1. – кандидат економічних наук, доцент кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи УДПУ імені Павла Тичини *Поворознюк І. М.*; підрозділ 1.2. – кандидат економічних наук, доцент кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи УДПУ імені Павла Тичини *Нещадим Л. М.*; підрозділ 1.3. – кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та готельно ресторанної справи Уманського національного університету садівництва *Тимчук С. В.*; підрозділ 1.4. – кандидат економічних наук, доцент кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи УДПУ імені Павла Тичини *Слатвінська Л. А.*; підрозділ 2.1. – кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанної справи

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького *Красномовець В. А.*; підрозділ 2.2. – старший викладач кафедри туризму та готельно ресторанної справи УДПУ імені Павла Тичини *Литвин О. В.*; підрозділ 2.3. – доктор філософії, доцент кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи УДПУ імені Павла Тичини *Джога О. В.*; підрозділ 2.4. – доктор філософії з харчових технологій, викладач кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи УДПУ імені Павла Тичини *Благополучна А. Г.*; підрозділ 3.1. – кандидат економічних наук, доцент кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи УДПУ імені Павла Тичини *Кирилюк І. М.*; підрозділ 3.2. – викладач кафедри туризму та готельно ресторанної справи УДПУ імені Павла Тичини *Барвінок Н. В.*

Представлені у монографії теоретичні та науково-прикладні положення будуть корисними для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, професіоналів індустрії гостинності, які розв'язують наукові завдання аналізу екотрендів в індустрії гостинності.

сертифікації є Ecolabel ЄС, Green Seal і Nordic Swan. З іншого боку, існують також екологічні сертифікати для підприємств індустрії гостинності, які виходять за межі екологічної перспективи, а також охоплюють соціальні, економічні та культурні райони в рамках управління стійкістю на даних підприємствах.

Приймаючи до уваги вище зазначене, підприємства індустрії гостинності можуть інтегрувати екоспрямованість в своє управління¹²⁷. Інакше кажучи, екологічна сертифікація, прагне не лише зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, але також пропонує ефективне планування стійкості, максимізацію економічних та соціальних вигод для місцевої громади¹²⁸, а також повагу та поліпшення культурної спадщини. Крім того, в сучасному контексті, екологічна стійкість повинна розглядатися як ключовий фактор, який дозволить готельно-ресторанному сектору трансформуватися і відновитися після впливу світової пандемії Covid – 19 та військової агресії росії проти України¹²⁹.

Отже, екологізація послуг підприємств індустрії гостинності в сучасних умовах є надзвичайно важливою в зв'язку з необхідністю збереження довкілля, зростанням попиту туристів на екологічно безпечні послуги і товари. Посилення вимог до зручності послуг для гостей і безпеки навколишнього оточення, соціально-етичної спрямованості готельно-ресторанного бізнесу вже на стадії розробки формує завдання забезпечити необхідний та достатній рівень конкурентоспроможності з урахуванням розширеного екологічного складника.

Визначення продуктивності та екологічності з точки зору підприємств індустрії гостинності вимагає такого процесу планування, який буде враховувати екологічні аспекти та заходи, що матимуть значний вплив на навколишнє середовище, відповідно до специфіки та особливостей операційної діяльності.

Тому необхідність впровадження екотрендів в діяльність підприємств індустрії гостинності є досить важливим фактором підвищення конкурентоспроможності. Екологічна сертифікація, в свою чергу, гарантує якість та надійність екологічних послуг готелів та ресторанів в порівнянні з аналогічними послугами конкурентів, а також гарантує екологічність та соціальну відповідальність бізнесу і його інвестиційну привабливість.

1.3. Стратегії сталого розвитку в готельно-ресторанній сфері: екотренди та їх вплив на бізнес сектор економіки

У сучасному світі, де зростає свідомість про екологічні проблеми та необхідність сталого розвитку, готельно-ресторанна сфера виявляє все більший

¹²⁷ Global Ecolabelling Network. Глобальна мережа екологічного маркування. URL: <http://www.globalecolabelling>. (дата звернення: 25.09.2023).

¹²⁸ Нещадим Л.М., Тимчук С.В. Автоматизація бізнес-процесів підприємств індустрії гостинності як чинник підвищення економічної ефективності. *Економіка та суспільство*. Випуск № 36. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1166/1123> (дата звернення: 25.09.2023).

¹²⁹ Кирилюк І.М., Чвертко Л.А. Волонтерський туризм як інструмент соціальної інтеграції вимушено переміщених осіб під час російського воєнного вторгнення. *Економічні горизонти*. Випуск 1 (23). 2023. С. 80-91. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.273362](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.273362)

інтерес до екотрендів. Готелі та ресторани, як складові туристичного сектора, мають потужний потенціал впливу на збереження довкілля та раціональне використання ресурсів. Все більше підприємств цієї галузі розуміють, що відповідальне ставлення до природних ресурсів та збереження навколишнього середовища не лише сприяє екологічній стійкості, але й має прямий вплив на їх бізнес.

Дослідження основних екотрендів, які впливають на готельно-ресторанну сферу, такі як зелене будівництво, відновлювана енергія, ефективне використання ресурсів, управління відходами та багато інших є актуальними сьогодні і у майбутньому. Дослідження екотрендів та їх впливу на готельно-ресторанний бізнес не лише розкриє потенціал сталого розвитку у цій сфері, але й сформує корисні рекомендації для практичного застосування сталих стратегій. Результати цього дослідження сприятимуть зміні підходів та впровадженню практик, спрямованих на підвищення екологічної ефективності та стійкості у готельно-ресторанній сфері.

Проблеми збереження довкілля та сталого розвитку стають все більш важливими в сучасному світі. Готельно-ресторанна сфера, яка є однією з найбільш інтенсивних і ресурсомістких галузей, має значний вплив на навколишнє середовище. Тому розуміння і впровадження стратегій сталого розвитку в цій сфері стає надзвичайно актуальним завданням.

Перш за все, готельно-ресторанна сфера є ключовим сегментом туристичної індустрії, яка є однією з найбільших та найшвидше зростаючих галузей світової економіки. Збільшення туристичного потоку призводить до збільшення попиту на готельні та ресторани послуги, що в свою чергу підвищує споживання ресурсів та негативний вплив на довкілля. Таким чином, розробка та впровадження сталості в цій сфері є необхідною для забезпечення збалансованого розвитку туристичної індустрії та збереження екологічної стійкості.

По-друге, споживачі стають все більш свідомими та вибірковими, коли мова йде про вибір готелів та ресторанів. Сучасні мандрівники та клієнти ресторанів докладають більше зусиль для забезпечення своєї екологічної та соціальної відповідальності. Вони активно шукають готелі та ресторани, які пропонують сталі практики та демонструють своє зобов'язання щодо охорони навколишнього середовища. Тому готелі та ресторани, які успішно впроваджують стратегії сталого розвитку, отримують конкурентну перевагу та залучають більше свідомих споживачів¹³⁰.

Важливою в цьому контексті є сприйняття споживачів, яке є ключовим для досягнення економічних та екологічних переваг через більш сталі показники. Як приклад, деякі готельно-ресторанні заклади додатково використовують кругові та «від ферми до столу» стратегії як інструмент для підвищення розвитку на місцевих ринках, підкреслюючи голістичний підхід, який може поліпшити політику «від ферми до столу», автономію в агропромисловому

¹³⁰ Emmanouela E. Manganari, Efthalia Dimara, Aristeidis Theotokis. Greening the lodging industry: Current status, trends and perspectives for green value. *Current Issues in Tourism*. Volume 19, 2016. Issue 3. DOI: <https://doi.org/10.1080/13683500.2015.1021668>

секторі та розвиток місцевих традицій та культур в умовах високого глобалізованого ринку, що дозволяє розширити локальний та глобальний контекст¹³¹.

Крім того, урбанізація призводить до збільшення екологічних викликів. Розумне використання ресурсів та ефективне управління енергією, водою та відходами стають надзвичайно важливими для забезпечення сталості у готельно-ресторанній сфері¹³². Впровадження екотрендів, таких як зелене будівництво, використання відновлюваних джерел енергії та управління відходами, допомагають підприємствам працювати у напрямку зменшення свого екологічного сліду та відповідати вимогам сталого розвитку.

Готельно-ресторанна сфера стикається зі значними викликами в сучасному світі, де поняття сталого розвитку та екологічної відповідальності стають все більш актуальними. Прагнення до збереження довкілля та раціонального використання ресурсів перетворилося на основну тенденцію, що впливає на готельно-ресторанну галузь. Відповідно до цього, розуміння основних екотрендів і їх впливу на готельно-ресторанний бізнес стає надзвичайно важливим для досягнення сталого економічного розвитку та збереження природних ресурсів.

Дослідження основних екотрендів в готельно-ресторанній сфері допомагає розкрити можливості для зменшення негативного впливу на довкілля та забезпечення більш стійкого та екологічно чистого бізнес-процесу. Крім того, вивчення цих трендів стає підґрунтям для підприємств готельно-ресторанного сектору у напрямку розробки рекомендацій для успішного впровадження сталості в їхню діяльність.

Використовуючи результати дослідження екотрендів, готелі та ресторани матимуть змогу прийняти обґрунтовані рішення та вчинити необхідні кроки для створення сталого та екологічно відповідального бізнесу. Розуміння екотрендів та їхнього впливу на готельно-ресторанну сферу є критичним для досягнення балансу між економічними цілями та відповідальним використанням ресурсів, сприяючи таким чином сталому розвитку галузі.

Підсумовуючи вище сказане розглянемо основні екотренди в готельно-ресторанній сфері (рис. 1.18).

У готельно-ресторанній сфері спостерігається ряд основних екотрендів, що відображають зростаючий інтерес до сталого розвитку та екологічної відповідальності. Дослідження цих екотрендів дає можливість краще зрозуміти спрямованість галузі та виявити сфери для подальшого впровадження сталості. Деякі з найважливіших екотрендів в готельно-ресторанній сфері включають:

1. Зелене будівництво як один з найвидиміших екотрендів, який полягає у застосуванні екологічно-дружніх матеріалів та методів будівництва для

¹³¹ Christian Bux, Vera Amicarelli. Circular economy and sustainable strategies in the hospitality industry: Current trends and empirical implications. *Tourism and Hospitality Research Online First*, August 16, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1177/14673584221119581>.

¹³² Абрамова А. Г., Мирошник Ю. А. Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7904>. (дата звернення: 17.07.2023).

зменшення негативного впливу на довкілля. Це включає використання енергоефективної ізоляції, відновлюваних матеріалів, ефективного управління енергією та водою. Розвиток «зеленого» будівництва безпосередньо залежить від технологічного рівня країни та від усвідомлення суспільством важливості екологічних питань¹³³.

Рис. 1.18. Основні екотренди в готельно-ресторанній сфері*

*Джерело: сформовано автором

Зелене будівництво пов'язане із застосуванням екологічно чистих матеріалів і технологій під час будівництва та експлуатації готелів і ресторанів. Це може включати використання матеріалів, отриманих з переробки, сонячних батарей, енергоефективного освітлення та систем кондиціонування повітря. Напрямок «зеленого» будівництва в Україні знаходиться на початковій стадії розвитку. Реалізованих проєктів не так багато, та й кількість компаній, що активно використовують підходи «зеленого» будівництва, також незначна⁴. Зараз попит на об'єкти «зеленого» будівництва в Україні не надто великий. Українські девелопери активно вивчають досвід будівництва зарубіжних «зелених» об'єктів¹³⁴.

2. Перехід до використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та геотермальна енергія, є одним з ключових екотрендів. Готелі та ресторани встановлюють сонячні панелі, вітрові турбіни та системи використання геотермальної енергії для забезпечення своїх потреб у енергії¹³⁵.

¹³³ Vasiuta V., Kryvoshei D., Tovstun O., «Зелене» будівництво як перспективний напрям розвитку малого підприємництва в Україні. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. Полтава: ПНТУ, 2021. Т. (4(83). С. 45-52. DOI: <https://doi.org/10.26906/EiR>.

¹³⁴ Боровик Ю. Т., Слагін Ю. В., Полякова О. М. Стійке будівництво: сутність, принципи, тенденції розвитку. *Вісник економіки транспорту і промисловості. Економіка та управління національним господарством*. № 72-73, 2020-2021. С. 47-56.

¹³⁵ Абрамова А. Г., Мирошник Ю. А. Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7904>. (дата звернення: 17.07.2023).

Використання відновлюваної енергії передбачає використання енергетичних джерел, які не шкодять навколишньому середовищу, таких як сонячна, вітрова та геотермальна енергія. Готелі та ресторани можуть скористатися відновлюваною енергією для виробництва електроенергії, опалення та нагрівання води. Наприклад готелі на Криті використовують різні технології відновлюваної енергії, причому сонячна теплова енергія є найбільш поширеною. Крім сонячної теплової енергії, використовуються також сонячне охолодження, пасивне сонячне опалення, сонячні електроенергетичні системи, тверде спалювання біомаси та низькотемпературна геотермальна енергія з тепловими насосами.

Оскільки деякі з цих технологій на сьогоднішній день є економічно доцільними і мають численні екологічні переваги, очікується, що у майбутньому використання відновлюваних енергетичних технологій буде активніше поширюватися для забезпечення опалення, охолодження та електропостачання в готелях на Криті. Використання різних технологій відновлюваної енергії в готелях може призвести до нульових викидів CO₂ внаслідок їх енергоспоживання¹³⁶.

3. Мінімізація споживання ресурсів, таких як електроенергія, вода та інші матеріали, стає все важливішою метою. Готелі та ресторани застосовують енергоефективне освітлення, системи керування енергією та водою, переробку відходів та раціональне використання ресурсів для зменшення свого екологічного сліду. Adel Ben Youssef та Adelina Zeqiri вказують на важливість впровадження технологій галузі 4,0, що призводить до зменшення споживання води та підвищення її ефективного використання у готельно-ресторанній галузі¹³⁷.

Ефективне управління ресурсами враховує оптимальне використання різних ресурсів, таких як вода, енергія та матеріали, з максимальною ефективністю. Готелі та ресторани можуть раціонально використовувати ресурси шляхом використання енергоефективного обладнання та технологій, встановлення систем рекуперації тепла і води, а також шляхом впровадження виробництва мінімуму відходів.

4. Відповідальне водокористування враховує збереження водних ресурсів як ключового аспекту сталого розвитку. Готелі та ресторани використовують ефективні системи опалення та охолодження, системи збору та використання дощової води, а також навчають персонал і гостей економному водокористуванню. Споживання води є значною статтею в готельній та господарській сфері і вносить значний внесок у викиди вуглецю. Туристична діяльність збільшує вуглецевий слід галузі і має вплив на водні ресурси. Оцінюється, що споживання води на одного туриста на день коливається від 84 до 2000 л, або до 3423 л на кімнату на день. прийом душу є найбільшим споживачем води, у квартирах, готелях та будинках, близько 25% загального

¹³⁶ Ioannis Vourdoubas Energy Consumption and Use of Renewable Energy Sources in Hotels: A Case Study in Crete, Greece. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. January 2016. 4(2). DOI:[10.15640/jthm.v4n2a5](https://doi.org/10.15640/jthm.v4n2a5).

¹³⁷ Adel Ben Youssef, Adelina Zeqiri. Hospitality Industry 4.0 and Climate Change. *Circular Economy and Sustainability*. 2, 2022. P. 1043-1063.

щомісячного споживання води припадає на прийом душу. Під час зими, коли температура низька, споживання гарячої води критично збільшується. Великі обсяги води використовуються пральнями, що становить приблизно 35% від загального споживання енергії, 65% з яких пов'язано з сушінням та обробкою¹³⁸.

Відповідальне використання водних ресурсів ґрунтується на розумному та економному використанні води. Готелі та ресторани можуть зробити внесок у заощадження води шляхом встановлення сантехнічних приладів з низьким рівнем споживання води, використання повторної води та свідомого підходу до інформування гостей про важливість економії водних ресурсів.

5. Зменшення викидів в атмосферу у готелях та ресторанах зосереджується на зменшенні викидів шкідливих речовин. Це може включати перехід до електромобілів, використання електричної енергії з відновлюваних джерел, співпрацю зі стейкхолдерами щодо скорочення транспортних викидів та інші заходи. Кілька досліджень показують, що будівлі споживають 40% світової енергії, що становить 30% викидів CO₂. Слід наголосити на зелених стимулах, зелених програмах та сучасних системах опалення, охолодження та водопостачання, використовуючи цифрові технології для запису та звітування про зелені заходи та більш ефективного використання енергії для зменшення викидів вуглецю. В середньому, впровадження інтелектуальних автоматизованих технологій в будівлях може привести до зниження споживання енергії на 30%.

Зниження викидів в атмосферу означає зменшення кількості шкідливих речовин, які викидаються у повітря. Готелі та ресторани можуть сприяти зниженню викидів в атмосферу шляхом використання відновлюваної енергії, ефективного освітлення та обладнання, а також шляхом переробки сміття.

6. Управління відходами у підприємствах готельно-ресторанної сфери зосереджується на зменшенні, переробці та утилізації відходів. Це включає установку систем сортування відходів, використання біорозкладних матеріалів та упаковок, а також співпрацю з місцевими організаціями для утилізації відходів. Щорічно втрачається близько 1,3 млрд тон їжі і даний процес відповідає приблизно 8% світових викидів парникових газів. Скільки саме їжі втрачається в готельній галузі є дискусійним питанням. У Великобританії оцінюється, що щорічно в готельних закладах втрачається 920 тис. тон їжі, 75% з якої є збереженими відходами споживаної їжі. За оцінками в Шрі-Ланці 79% від загальних відходів готелів становить їжа. Щодня втрачається велика кількість їжі, багато з якої можна використовувати для годування людей, які страждають від голоду. Для зменшення та запобігання втратам харчових продуктів необхідні кардинальні рішення^{139; 140}.

¹³⁸ Rafał Kusa, Marcin Suder, Joanna Duda. Impact of greening on performance in the hospitality industry: Moderating effect of flexibility and inter-organizational cooperation. *Technological Forecasting and Social Change* Volume 190, May 2023. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122423>

¹³⁹ Adel Ben Youssef, Adelina Zeqiri. Hospitality Industry 4.0 and Climate Change. *Circular Economy and Sustainability*. 2, 2022. pages 1043-1063.

До управління відходами відносимо їх належну переробку, компостування та утилізацію. Готелі та ресторани можуть зменшити обсяг відходів, які потрапляють на сміттєзвалища, шляхом переробки сміття, компостування органічних відходів та повторного використання матеріалів.

У контексті нового плану дій щодо кругової економіки, кілька тем залишаються недостатньо дослідженими, такими як упаковка та управління іншими твердими відходами. Для прийняття процедур кругової економіки вкрай необхідним є впровадження інтегрованих систем управління. Інтеграція трансформує організацію через стратегічні, тактичні та оперативні зміни і базується на принципах промислового симбіозу та промислової економіки, збільшуючи взаємодії між зацікавленими сторонами, компаніями, а також між виробниками і послугами харчування¹⁴¹.

Дослідження цих екотрендів дає змогу оцінити їх вплив на готельно-ресторанний бізнес та зрозуміти, як впровадження сталості може покращити екологічну ефективність та сприяти сталому розвитку в цій галузі.

Основні екотренди, такі як зелене будівництво, відновлювана енергія, ефективне використання ресурсів, відповідальне водокористування, зменшення викидів в атмосферу та управління відходами, виявляються значущими факторами для розвитку сталості в готельно-ресторанній сфері. Їх впровадження сприяє зменшенню екологічного впливу, підвищенню ефективності та конкурентоспроможності підприємств, а також залученню свідомих споживачів.

Готелі та ресторани, які успішно впроваджують екотренди, мають переваги, такі як зменшення витрат на енергію та ресурси, покращення репутації, збільшення рівня уваги нових клієнтів та збереження існуючих. Крім того, впровадження сталості в готельно-ресторанній сфері допомагає сприяти загальному сталому розвитку суспільства, створюючи модель відповідального та екологічно свідомого бізнесу.

Проте, виклики, пов'язані з впровадженням сталості, включають фінансові витрати, складнощі впровадження нових технологій, недостатнє розуміння переваг сталого розвитку та необхідність залучення всіх зацікавлених сторін. Для успішного впровадження сталості в готельно-ресторанній сфері, підприємства повинні бути відкритими до інновацій, надавати пріоритет навчанню персоналу та залученню клієнтів до сталих практик.

У цьому контексті, дослідження екотрендів та їхнього впливу на готельно-ресторанний бізнес має велику значущість. Воно надає важливі висновки та рекомендації для готелів і ресторанів щодо успішного впровадження стратегій сталого розвитку. Відповідальне використання ресурсів, застосування енергоефективних технологій, управління відходами та водою, а також

¹⁴⁰ Rafał Kusa, Marcin Suder, Joanna Duda. Impact of greening on performance in the hospitality industry: Moderating effect of flexibility and inter-organizational cooperation. *Technological Forecasting and Social Change* Volume 190, May 2023. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122423>

¹⁴¹ Christian Bux, Vera Amicarelli. Circular economy and sustainable strategies in the hospitality industry: Current trends and empirical implications. *Tourism and Hospitality Research Online First*, August 16, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1177/14673584221119581>

співпраця зі стейкхолдерами є ключовими чинниками для покращення екологічної ефективності та стійкості готельно-ресторанного бізнесу.

Сталість та екологічна відповідальність стають невід'ємною частиною сучасного бізнесу, особливо в готельно-ресторанній сфері. Практики сталого розвитку в цій галузі мають великий потенціал для зменшення негативного впливу на довкілля та створення більш екологічно чистого та стійкого бізнес-процесу. Зосередження на енергоефективності та використанні відновлюваних джерел енергії є одним з основних аспектів, які допомагають зменшити енергетичний відбиток готелів та ресторанів. Підприємства встановлюють енергоефективне освітлення, контролюють споживання енергії та використовують вітрову, сонячну чи геотермальну енергію для своїх потреб.

Утилізація та переробка відходів є ще одним важливим аспектом практик сталого розвитку. В Україні потрібно створити та розвивати єдину галузь переробки відходів. Важливо створити і забезпечити загальнодержавну систему управління відходами як невідкладне завдання. Видалення або утилізація відходів повинні відбуватися відповідно до критеріїв, викладених у Рамковій Директиві ЄС про відходи, і відповідати вимогам чинного природоохоронного та санітарного законодавства України¹⁴². Готелі та ресторани повинні активно застосовувати системи сортування відходів, біологічну переробку та компостування, а також сприяти утилізації пластикових та інших надлишкових матеріалів. Це допоможе зменшити відходи, сприятиме раціональному використанню ресурсів та забезпечить збереження природних екосистем.

Готельний сектор має значні можливості зменшити кількість відходів їжі, які він виробляє, але для цього потрібні зусилля як з боку окремих підприємств, так і з боку державних органів. Дослідження показує, що як італійські, так і румунські менеджери, кухарі та обслуговуючий персонал усвідомлюють проблему відходів їжі з фінансової, соціальної та екологічної перспективи і постійно шукають рішень, але щодня стикаються з численними перешкодами у мінімізації цього явища. За межами підприємств, важливим є зміцнення офіційних угод між готелями та місцевими постачальниками, спроба створити преференційні канали постачання, які могли би приносити переваги як галузі готельного сервісу, так і харчовому сектору загалом. Крім того, повинні бути укладені офіційні угоди між готелями та виробниками і дистриб'юторами їжі з метою створення мережі, що об'єднує компанії, роздрібних торговців та благодійні організації. Щодо рішень всередині підприємств, потрібні значні зусилля для вдосконалення процесів на адміністративному, ресторанному та обслуговуючому рівнях. Оскільки використання технологій в готельному секторі має велике значення, підприємства повинні мати більшу підтримку від національних органів як у відношенні фінансування, так і консультування¹⁴³.

Поняття екологічних закупівель також отримує все більшу популярність у

¹⁴²Охріменко О.В., Вогнівенко Л.П., Біла Т.А. Методи переробки твердих побутових відходів. *Таврійський науковий вісник*. № 101. С. 214-219.

¹⁴³ Vera Amicarelli, Alina-Cerasela Aluculesei, Giovanni Lagioia, Rodica Pamfilie and Christian Bux. How to manage and minimize food waste in the hotel industry: an exploratory research. *International journal of culture, tourism and hospitality research*. Vol. 16 №. 1 2022, pp. 152-167.

готельно-ресторанній сфері. Підприємства враховують екологічні критерії під час закупівлі товарів та послуг, надаючи перевагу виробникам зі сталою виробничою ланкою та відповідальною політикою у сфері довкілля. Це сприяє зростанню попиту на екологічно чисті продукти та послуги, а також стимулює індустрію до більш сталого підходу.

Залучення клієнтів до сталих практик є ще одним важливим аспектом практик сталого розвитку в готельно-ресторанній сфері. Підприємства активно спілкуються зі своїми клієнтами та стимулюють їх до практики зберігання енергії, повторного використання рушників, раціонального використання води та інших сталих практик. Це не тільки зменшує негативний вплив на довкілля, але й сприяє поширенню свідомості та стимулює зміну споживацьких звичок.

Розгляд прикладів практик сталого розвитку, які вже впроваджуються готелями та ресторанами, є важливим кроком у розумінні можливостей та викликів, пов'язаних із забезпеченням сталості в готельно-ресторанній сфері. Дане дослідження надає практичні знання та рекомендації для підприємств, які прагнуть зменшити свій негативний вплив на довкілля та зайняти лідируючу позицію в галузі за рахунок сталого економічного розвитку.

Так, практики сталого розвитку активно впроваджуються в готельно-ресторанній сфері з метою зменшення негативного впливу на довкілля та створення більш екологічно чистого та стійкого бізнесу. Розглянемо кілька прикладів практик, які готелі та ресторани успішно застосовують у цій галузі (табл. 1.13).

Ці приклади демонструють, що готелі та ресторани впроваджують різні практики сталого розвитку для зменшення негативного впливу на довкілля та створення більш екологічно чистого бізнесу. Ці практики не тільки допомагають зберегти природні ресурси та зменшити вплив на довкілля, але й сприяють сталому розвитку готельно-ресторанньої сфери та задоволенню потреб сучасних свідомих споживачів.

Наведені приклади практик сталого розвитку, що застосовуються в готельно-ресторанній сфері, є переконливим доказом того, що ця галузь активно реагує на виклики, пов'язані з негативним впливом на довкілля, та впроваджує конкретні кроки для його зменшення.

Енергоефективність, використання відновлюваних джерел енергії, утилізація та переробка відходів, екологічні закупівлі та залучення клієнтів до сталих практик стали не просто модою, але необхідністю для успішної та екологічно відповідальної діяльності в готельно-ресторанній сфері.

Проблема утилізації твердих побутових відходів (ТПВ) має велике значення не лише з екологічного погляду. Більш як 60% міських відходів є потенційною вторинною сировиною, яку можна переробити, що призводить до значного економічного виграшу. Створення сміттєпереробних комплексів з сортуванням ТПВ є найбільш перспективним для України. Це напрямок має екологічну безпеку та економічну доцільність¹⁴⁴.

¹⁴⁴ Охріменко О.В., Вогнівенко Л.П., Біла Т.А. Методи переробки твердих побутових відходів. *Таврійський науковий вісник*. № 101. С. 214-219.

Впровадження практик сталого розвитку не тільки сприяє збереженню природних ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля, але й має потенціал для збільшення конкурентоспроможності підприємств. Готелі та ресторани, що успішно впроваджують сталі практики, можуть залучати більше свідомих споживачів, які пріоритетно обирають екологічно чисті та стійкі послуги. Крім того, впровадження сталості сприяє зниженню витрат на енергію та управління відходами, що сприяє покращенню фінансової ефективності підприємств.

Таблиця 1.13

Практики сталого розвитку в готельно-ресторанній сфері*

Практика сталого розвитку	Опис
Енергоефективність	Багато готелів та ресторанів встановлюють енергоефективне освітлення, сенсорні системи управління енергією, ізольовані вікна та двері, щоб зменшити споживання електроенергії та опалення. Використання енергоефективних технологій допомагає знизити витрати на енергію та викиди в атмосферу.
Використання відновлюваних джерел енергії	Деякі готелі та ресторани переходять на використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова або геотермальна енергія. Вони встановлюють сонячні панелі, вітрогенератори або використовують тепло землі для енергопостачання своїх приміщень та обладнання ¹⁴⁵ .
Утилізація та переробка відходів	Готелі та ресторани активно застосовують системи сортування відходів, переробку органічних відходів на компост, утилізацію пластикових, паперових та скляних відходів. Це допомагає зменшити обсяг відходів, забезпечує вторинне використання матеріалів та зменшує негативний вплив на довкілля ¹⁴⁶ .
Екологічні закупівлі	Готелі та ресторани звертають увагу на екологічні критерії при закупівлі товарів та послуг. Вони віддають перевагу виробникам зі сталою виробничою ланкою, використання сертифікованих екологічних матеріалів та продуктів, а також зменшення використання одноразових упаковок та пластику.
Залучення клієнтів до сталих практик	Готелі та ресторани активно спілкуються зі своїми клієнтами та стимулюють їх до участі у сталих практиках. Це може включати заохочення до повторного використання рушників, агітація клієнтів до зберігання енергії, економного використання води та усвідомленого вибору сталих продуктів та послуг.

*Джерело: сформовано автором

Проте, впровадження практик сталого розвитку не є простим завданням. Воно вимагає зусиль та залучення всіх рівнів управління, персоналу та клієнтів. Необхідна ефективна комунікація та навчання, щоб залучити всі зацікавлені сторони до реалізації сталості. Потрібна також підтримка від урядових органів

¹⁴⁵ Ioannis Vourdoubas Energy Consumption and Use of Renewable Energy Sources in Hotels: A Case Study in Crete, Greece. January 2016. *Journal of Hospitality and Tourism Management* 4(2) DOI: [10.15640/jthm.v4n2a5](https://doi.org/10.15640/jthm.v4n2a5)

¹⁴⁶ Vera Amicarelli, Alina-Cerasela Aluculesei, Giovanni Lagioia, Rodica Pamfilie and Christian Bux. How to manage and minimize food waste in the hotel industry: an exploratory research. *International journal of culture, tourism and hospitality research*. Vol. 16 №. 1 2022, pp. 152-167, Emerald Publishing Limited. DOI: 10.1108/IJCTHR-01-2021-0019.

та розвиток сталих нормативних рамок для сприяння ініціативам готельно-ресторанної галузі.

Загальною метою застосування практик сталого розвитку в готельно-ресторанній сфері є створення екологічно чистої, економічно ефективної та соціально відповідальної галузі, яка задовольняє потреби сучасних споживачів, зберігає природні ресурси для майбутніх поколінь та сприяє сталому розвитку суспільства в цілому.

Отже, можна визначити, що практики сталого розвитку широко застосовуються в готельно-ресторанній сфері, сприяючи зменшенню негативного впливу на довкілля та створенню більш стійкого та екологічно відповідального бізнесу. Впровадження цих практик має великий потенціал для покращення фінансової ефективності, привабливості для клієнтів та сприяє загальному сталому розвитку готельно-ресторанної галузі.

Готельно-ресторанна сфера займає важливе місце у сучасному суспільстві, виконуючи роль провідного сектора глобальної економіки та забезпечуючи розмаїття послуг для туристів та місцевих жителів. У зв'язку зі зростанням усвідомлення екологічних проблем та збільшенням попиту на сталі та екологічно чисті послуги, готелі та ресторани стикаються з необхідністю пристосуватися до нових вимог і трендів.

Висвітлення позитивного впливу екотрендів на галузь допоможе розуміти, як підприємства можуть забезпечити свою стійкість та стати більш екологічно відповідальними. Наразі, дослідження спрямовані на ідентифікацію переваг, які отримують готелі та ресторани, впроваджуючи екологічні ініціативи, такі як зменшення енергетичних витрат, оптимізація використання ресурсів, управління відходами та привертання уваги свідомих клієнтів.

Враховуючи зростаючу свідомість споживачів щодо впливу їх рішень на навколишнє середовище, підприємства готельно-ресторанної сфери мають унікальну можливість створити конкурентну перевагу, впроваджуючи екотренди¹⁴⁷. Відповідальне підприємництво та сталість є важливими аспектами успішного розвитку галузі, які сприяють збереженню ресурсів, захисту природного середовища та створенню екологічно чистого бізнесу.

Вплив екотрендів на бізнес готельно-ресторанної сфери є значущим та має ряд позитивних наслідків для підприємств. Вивчення цього впливу дозволяє краще зрозуміти, як екологічні тенденції впливають на розвиток готельно-ресторанного бізнесу та які переваги можуть отримати підприємства, впроваджуючи екологічні ініціативи.

Один з основних позитивних аспектів впровадження екотрендів - зменшення витрат на енергію та ресурси. Готелі та ресторани, які застосовують енергоефективні технології, використовують відновлювані джерела енергії та раціонально управляють використанням ресурсів, можуть знизити свої витрати і покращити фінансову результативність. Це сприяє збільшенню прибутковості підприємств та зниженню їх залежності від вартості енергії та ресурсів.

¹⁴⁷ Lytvyn O., Povorozniuk I., Kyryliuk I., Neshchadym L., Barvinok M. Eco-innovations in the development of enterprises in the hospitality industry. *Sciences of Europe* (Praha, Czech Republic). 2022. №103. P. 37–41. DOI: <https://zenodo.org/records/7247555>

Крім того, екотренди можуть позитивно впливати на конкурентоспроможність готелів та ресторанів. Свідомі споживачі все більше враховують екологічні аспекти в процесі свого вибору та надають перевагу підприємствам, які практикують стале та екологічно відповідальне підприємництво. Готелі та ресторани, що впроваджують екологічні ініціативи, можуть привернути цю цільову аудиторію, залучити нових клієнтів та забезпечити лояльність і повторні відвідування.

Також варто зазначити, що екотренди можуть позитивно впливати на репутацію готелів та ресторанів. Компанії, які активно практикують сталий розвиток та екологічно відповідальні підходи, здобувають імідж екологічно чистих та соціально відповідальних брендів. Це створює перевагу в очах споживачів та забезпечує позитивне сприйняття бізнесу.

Залучення свідомих споживачів є ще одним позитивним наслідком екотрендів. Готелі та ресторани, які активно впроваджують екологічні ініціативи, залучають увагу та підтримку свідомих споживачів. Ці клієнти більш схильні відвідувати підприємства, які практикують стале та екологічно відповідальне підприємництво, що створює додаткову вартість для бізнесу.

Загалом, екотренди мають позитивний вплив на бізнес готельно-ресторанної сфери. Зменшення витрат, покращення конкурентоспроможності, підвищення репутації та залучення свідомих споживачів є лише кількома аспектами, що демонструють переваги впровадження екологічних ініціатив. Розуміння цього впливу дозволить підприємствам готельно-ресторанного сектора краще адаптуватися до екологічних вимог, визначити свої конкурентні переваги та стати лідерами в сталому розвитку галузі.

У сучасному світі зростання екологічної свідомості та збільшення уваги до сталого розвитку вимагає від готельно-ресторанного бізнесу переорієнтування на більш сталі та екологічно відповідальні практики. Впровадження сталості у готельно-ресторанний сектор приводить до появи численних викликів, які вимагають комплексного підходу та пошуку ефективних рішень.

Один з основних викликів полягає у збалансованому підході до впровадження сталості. Готелі та ресторани повинні знайти оптимальне співвідношення між сталістю та комерційними інтересами. Вирішення цього завдання вимагає детального дослідження позитивних та негативних наслідків сталості, а також здатності знаходити компромісні рішення, що задовольняють екологічні, соціальні та економічні потреби.

Ще одним важливим викликом є висока початкова вартість впровадження сталості. Реалізація екологічних технологій, упровадження сталого управління ресурсами, освіта персоналу – це лише деякі засоби досягнення сталого розвитку, які можуть бути фінансово витратними¹⁴⁸. Готелі та ресторани повинні знайти способи залучення інвестицій та розробки ефективних фінансових стратегій, щоб забезпечити успішну реалізацію сталості у свою діяльність.

¹⁴⁸ Nhat Tan Pham, Zuzana Tučková, Charbel José Chiappetta Jabbour Greening the hospitality industry: How do green human resource management practices influence organizational citizenship behavior in hotels? A mixed-methods study. *Tourism Management*. Volume 72, June 2019, Pages 386-399.

Крім того, важливим викликом є необхідність зміни культури та менталітету персоналу. Для успішного впровадження сталості у готельно-ресторанний бізнес потрібно залучення всього колективу та створення відповідної корпоративної культури, що сприятиме впровадженню нових підходів та норм. Навчання, підвищення усвідомленості та створення стимулів для персоналу стають необхідними елементами успішної трансформації.

Впровадження сталості у готельно-ресторанний бізнес може зіткнутися з рядом перешкод та викликів, які вимагають уваги та пошуку ефективних рішень (рис. 1.19).

Рис. 1.19. Перешкоди у впровадженні сталості у готельно-ресторанний бізнес*

**Джерело: сформовано автором*

1. Фінансові витрати є однією з основних перешкод, що пов'язують з високою початковою вартістю впровадження сталості. Реалізація екологічних технологій, встановлення нових систем енергозбереження, упровадження сталого управління ресурсами можуть вимагати значних фінансових вкладень. Готелі та ресторани повинні знаходити способи залучення інвестицій, розробляти фінансові стратегії та виявляти економічну вигоду від впровадження сталості. Nhat Tan Pham, Zuzana Tučková та Charbel José Chiappetta Jabbour у власних дослідженнях акцентують увагу на важливості впровадження зеленого управління людськими ресурсами як модеруючого чинника у залученні співробітників до навчання основам сталої економіки та екологічним ініціативам¹⁴⁹.

2. Недостатнє розуміння переваг сталого розвитку деякими підприємства пов'язане з обмеженим розумінням переваг та потенціалу сталого розвитку. Відсутність усвідомлення може призвести до недостатнього зацікавлення у

¹⁴⁹ Nhat Tan Pham, Zuzana Tučková, Charbel José Chiappetta Jabbour Greening the hospitality industry: How do green human resource management practices influence organizational citizenship behavior in hotels? A mixed-methods study. *Tourism Management*. Volume 72, June 2019, P. 386-399.

впровадженні сталості або недооцінки її значущості. Навчання персоналу та освіта клієнтів щодо переваг сталого розвитку можуть допомогти подолати цю перешкоду.

3. Складнощі у впровадженні нових технологій часто пов'язані з необхідністю використання нових технологій та систем. Це може викликати труднощі у впровадженні та налаштуванні нового обладнання, навчанні персоналу та забезпеченні його ефективного використання. Однак, з плином часу та налагодженням процесів, перешкоди цього характеру зазвичай долаються.

4. Комплексність взаємодії із зацікавленими сторонами у впровадженні сталих практик вимагає співпраці з різними зацікавленими сторонами, такими як постачальники, клієнти, громадські організації та урядові інстанції. Взаємодія з цими сторонами може бути складною через відмінність інтересів, правових аспектів та нормативних вимог. Розуміння та управління цими складнощами є важливим фактором для успіху впровадження сталості.

Загальноприйняте розуміння та врахування цих викликів дозволить готелям та ресторанам впроваджувати сталі та екологічно відповідальні практики більш ефективно. Шлях до сталого розвитку може бути складним, але з вірним підходом, усвідомленням переваг та залученням всіх зацікавлених сторін, готелі та ресторани можуть досягти успіху, який принесе користь не лише їм, але й природному середовищу та суспільству загалом.

Впровадження сталості у готельно-ресторанний бізнес є важливим кроком в напрямку сталого розвитку та екологічно відповідального підприємництва. Проте, зазначені перешкоди та виклики показують, що цей процес не є легким і вимагає уважного підходу та зусиль.

Фінансові витрати пов'язані з впровадженням сталості можуть становити значний виклик для готелів та ресторанів. Однак, розуміння переваг сталого розвитку та довгострокової економічної вигоди може сприяти залученню необхідних інвестицій та стимулюванню фінансової стійкості. Крім того, недостатнє розуміння переваг сталості може уповільнювати процес впровадження. Освіта та підвищення усвідомленості щодо переваг сталого розвитку серед персоналу та клієнтів є важливими факторами для успішного переходу до сталості.

Впровадження нових технологій та систем також може бути складним завданням. Однак, з часом та налагодженням процесів, перешкоди у впровадженні можуть бути подолані. Необхідно постійно оновлюватися та знайомитися з найновішими розробками у галузі сталості, щоб ефективно впроваджувати нові технології та системи. Впровадження новаторських і цифрових технологій сприяє збільшенню потоку відвідувачів, розширенню асортименту продукції та способів її надання, а також пошуку нових творчих рішень¹⁵⁰. Це допомагає установам протистояти конкуренції та працювати з

¹⁵⁰ Кирилюк І. М., Нецадим Л. М., Благополучна А. Г. Діджиталізація як основний фактор розвитку індустрії гостинності в умовах сучасних викликів. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*: науковий журнал. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2022. Вип. 18. Т. 2. С.217–231. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.217-231>

високою ефективністю. Особливо важливим є правильний вибір стратегії розвитку, оскільки результат може залежати від економічних і соціальних факторів, таких як економічні показники та фінансова здатність населення¹⁵¹. Яскравим прикладом запровадження digital-технологій у готелі Henn-na Hotel («Дивний готель») в Нагасакі, Японія де обслуговуванням займаються роботи. В межах готелю, роботи надають інформацію, здійснюють реєстрацію та послуги зберігання. Додаток «розумний багаж» відстежує переміщення багажу за допомогою GPS, забезпечує зарядку пристроїв, має електронні замки, взаємодіє з іншими додатками та надає візуальний перегляд інформації про номер готелю та відпочинкові зони поруч. Додаток також містить меню ресторану та вимірює вагу гостя за допомогою електронного датчика. Технологія близького зв'язку NFC (near field communication) передає дані між пристроями NFC під час їхнього контакту. Використовуючи технологію NFC, можна обмежити доступ до номерів, ідентифікувати гостя в готелі, відстежувати оцінку сервісу та здійснювати безконтактні платежі¹⁵².

Ключовим елементом у забезпеченні конкурентоспроможності, сталого розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємств індустрії гостинності в Україні є впровадження інформаційних технологій¹⁵³. Це виявляється як економічно вигідними, так і ефективними рішеннями, оскільки вони сприяють удосконаленню процесу обслуговування, зниженню витрат та отриманню додаткового доходу. Сучасні IT-технології є основою інноваційного розвитку в управлінні підприємствами індустрії гостинності. Вони допомагають підвищити якість обслуговування та належним чином систематизувати та аналізувати важливу інформацію, а також моніторити роботу персоналу¹⁵⁴.

Зазначимо, що хоча впровадження сталості в готельно-ресторанний бізнес може зустрічати виклики та перешкоди, воно варте зусиль, оскільки забезпечує численні переваги. Розуміння та подолання цих викликів є ключовим для успішного впровадження сталості та створення стійкого бізнесу, який забезпечує економічний розвиток, збереження навколишнього середовища та задоволення потреб сучасних споживачів.

Сталість стає все більш актуальною та важливою темою для готелів та ресторанів, оскільки суспільство все більше вимагає від підприємств відповідального та екологічно чистого підходу до бізнесу. Впровадження сталості у готельно-ресторанній сфері може принести численні переваги, включаючи зниження витрат, збільшення конкурентоспроможності та покращення репутації. Однак, для успішної реалізації сталості необхідно мати

¹⁵¹ Паска М., Радзімовська О., Гузенко І., Гузенко А., Холявка В. Інновації в готельно-ресторанній індустрії. *Humanities Studies*. 2022. Випуск 12 (89). С. 153-159.

¹⁵² Ledford J. What Is Smart Luggage? *Lifewire*, 2019. URL: <https://www.lifewire.com/smartluggage-4156871>. (дата звернення: 7.09.2023)

¹⁵³ Кирилюк І. М. Соціальні мережі як інструмент просування послуг індустрії туризму й гостинності в сучасному інформаційному просторі. *Індустрія туризму й гостинності: сучасні виклики та перспективи* : кол. моногр./ [І. М. Поворознюк., М. Кирилюк [та ін.] ; за ред. І. М. Поворознюк. ; Умань : Візаві, 2022. С.36–65.

¹⁵⁴ Нещадим, Л. М., Тимчук, С.В. Автоматизація бізнес-процесів підприємств індустрії гостинності як чинник підвищення економічної ефективності. *Економіка та суспільство*. 2022. (36). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-38>

чіткі рекомендації та стратегії, які допоможуть готелям та ресторонам досягти своїх цілей.

Основні напрямки рекомендацій, що сприятимуть успішній реалізації сталості в готельно-ресторанному бізнесі з урахуванням екотрендів включають ряд аспектів (рис. 1.20).

Рис. 1.20. Напрямки успішної реалізації сталості в готельно-ресторанному бізнесі*

**Джерело: сформовано автором*

Наразі можна виокремити конкретні поради та рекомендації, що сприятимуть успішній реалізації сталості в готельно-ресторанному бізнесі з урахуванням екотрендів. Основні напрямки рекомендацій включають наступні аспекти:

1. Визначення сталих цілей, які включають розробку конкретних та вимірюваних цілей щодо сталого розвитку. Даний аспект може включати зменшення енергоспоживання, використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів в атмосферу, оптимізацію використання води та утилізацію відходів.

2. Навчання персоналу, яке стосується розширення знань та компетенцій персоналу щодо сталого розвитку. Даний аспект включає навчання персоналу щодо енергоефективності, відповідального використання ресурсів, утилізації відходів та співпраці з клієнтами й іншими зацікавленими сторонами.

3. Співпраця зі стейкхолдерами, яка включає співпрацю та залучення різних зацікавлених сторін, таких як постачальники, громадські організації та місцеві громади. Даний аспект може сприяти обміну знаннями, інноваціям та

партнерству для досягнення сталого розвитку.

4. Використання стандартів та сертифікацій, які стосуються використання визнаних стандартів та сертифікацій, таких як LEED (Leadership in Energy and Environmental Design), Green Key, BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method), що підтверджують сталість підприємства та його відповідність екологічним нормам.

Оцінка готельних засобів розміщення здійснюється незалежними державними, регіональними та громадськими організаціями, відповідальними за розвиток туризму та екології в конкретних регіонах. Існує кілька десятків міжнародних маркувань, серед яких «Зелений ключ» (Green Key) з Данії, «Зелена глоба» (Green Globe) з Великобританії, «Нордичний ластівник Еколейбл» (Nordic Swan Ecolabel) з Швеції та інші.

Програма «Зелений ключ» (Green Key)¹⁵⁵ є частиною Foundation for Environmental Education (Фонду для екологічної освіти) і присвоюється закладам готельного бізнесу з 1994 року на період одного року. В Україні налічується 7 готелів, які були нагороджені знаком «Green Key». Сертифікат отримали готелі розташовані в різних регіонах країни: один у Івано-Франківській області (Radisson Blu Resort, Буковель), один в Васильківському районі Київської області (Maison Blanche, с. Митниця) та п'ять готелів у місті Києві (Ecohouse Hotel Galera, Park Inn by Radisson Kyiv, Troyitska Radisson Blu Hotel, Radisson Blu Hotel Podil та InterContinental)¹⁵⁶.

Наразі в Україні впроваджено систему добровільного екологічного маркування товарів та послуг відповідно до ДСТУ ISO 14024:2002. Ця ініціатива була розроблена та введена Всеукраїнською громадською організацією «Жива планета» у 2003 році в рамках проекту «Розвиток сталого (збалансованого) виробництва та споживання в Україні». Зазначена система використовує знак «Зелений журавлик» для позначення товарів та послуг, що відповідають екологічним критеріям.

Додатково, готелі та ресторани повинні враховувати взаємозв'язок між стратегіями в галузі навколишнього середовища та економічними перевагами, які є одним із головних факторів досягнення сталості та кругового промислового процесу¹⁵⁷. Прозорість, комунікація та інтеграція, відповідно до прийняття різних стандартів (наприклад, ISO 27001, ISO 9000, ISO 14000, ISO 22000), можуть призвести до значного зниження витрат і підвищення ефективності, спрощення систем управління, збільшення довіри клієнтів, поліпшення іміджу та привабливості для нових клієнтів¹⁵⁸.

¹⁵⁵ Офіційний сайт міжнародної організації «Green key». URL: <https://www.greenkey.global> (дата звернення: 17.08.2023).

¹⁵⁶ Абрамова А. Г., Мирошник Ю. А. Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7904>. (дата звернення: 17.07.2023).

¹⁵⁷ Tomaszewska M, Bilska B, Tul-Krzyszczuk A, et al. Estimation of the scale of food waste in hotel food services-a case study. *Sustainability*. 2021, 13(1), 421. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13010421>

¹⁵⁸ Christian Bux, Vera Amicarelli. Circular economy and sustainable strategies in the hospitality industry: Current trends and empirical implications. *Tourism and Hospitality Research Online First*, August 16, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1177/14673584221119581>

Ці рекомендації створені на основі огляду наукових досліджень, найкращих практик та успішних прикладів у готельно-ресторанній сфері. Вони допоможуть готелям та ресторанам успішно впровадити сталі практики, забезпечити ефективне використання ресурсів, зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та стати відповідальними учасниками сталого розвитку.

Дослідження показали, що належне впровадження цих рекомендацій може мати значний вплив на підприємство, сприяючи зниженню негативного впливу на довкілля, збільшенню конкурентоспроможності та поліпшенню репутації.

Визначення сталих цілей є одним із основних кроків у впровадженні сталості. Чітко визначені та вимірювані цілі, такі як зменшення енергоспоживання, оптимізація використання ресурсів та утилізація відходів, допоможуть орієнтувати підприємство на досягнення сталого розвитку.

Разом з тим, навчання персоналу є ключовим елементом успішної реалізації сталості. Підготовка персоналу щодо енергоефективності, використання сталих практик та співпраці з клієнтами є важливим фактором. Навчання сприятиме підвищенню усвідомленості та компетентності персоналу, що сприятиме ефективному впровадженню сталості.

Співпраця зі стейкхолдерами, такими як постачальники, громадські організації та місцеві громади, є важливим аспектом успішного впровадження сталості. Це сприятиме обміну знаннями, інноваціям та партнерству для досягнення сталого розвитку. Взаємодія із зацікавленими сторонами допоможе підприємствам розширити свої можливості та стати лідерами у сфері сталості.

Використання стандартів та сертифікацій, таких як LEED, Green Key, BREEAM, є важливим кроком для підтвердження сталості підприємства. Ці сертифікації визнають зусилля підприємств у впровадженні сталості та допомагають залучити свідомих споживачів.

Загальноприйнятим висновком є те, що успішна реалізація сталості у готельно-ресторанному бізнесі вимагає систематичного та цілеспрямованого підходу. Застосування конкретних рекомендацій щодо визначення сталих цілей, навчання персоналу, співпраці зі стейкхолдерами і використання стандартів та сертифікацій може значно збільшити успішність впровадження сталості в готельно-ресторанний бізнес.

1.4. Вплив громадських організацій та грантових фондів на реалізацію екотрендів туризму в регіоні

В економіці незалежної України туризм посідає пріоритетне місце. Державні, регіональні програми розвитку економіки держави визначають його як сектор розвитку територій та покращення життя населення. Нині Україна переживає надзвичайно складний час – протистояння збройному, військовому тероризму з боку РФ.

Індустрія туризму як і багато інших секторів нашої держави: освіта, наука, культура, медицина, агропромисловий комплекс працюють на обороноздатність

нашої держави, забезпечуючи громадян: продуктами харчування, можливістю навчатись, отримувати медичні послуги, здійснювати реабілітацію та рекреацію. Завдяки цим сферам народного господарства ми можемо популяризувати Україну у світі, демонструючи її величну історію та неймовірну любов до свободи.

Саме зараз, коли глобальний туризм демонструє унікальну можливість відновлюватись Україна за підтримки країн партнерів переймаючи досвід і спільно інвестуючи в людей й проєкти реалізовує потенціал туристичного сектора, щоб стимулювати зростання та можливості для всіх. Адже, без цільових, належним чином спрямованих інвестицій, грантів трансформації туризму не здійсняться. Сьогодні гранти є ключовим пріоритетом проєктної діяльності громадських організацій та підприємців.

Туризм як пріоритетний вектор розвитку національного господарства навіть у період воєнного стану та післявоєнного відновлення об'єднує і буде об'єднувати громадські організації, місцеві органи законодавчої влади, військові адміністрації, підприємців, які у свою чергу націлені на реалізацію державної політики в сфері туризму і забезпечують сталий розвиток галузі, шляхом об'єднання досвіду, знань і ресурсів усіх учасників туристичного ринку України та міжнародних партнерів. Сьогодні суспільство України працює над тим, щоб у найближчій перспективі Україна була приваблива, безпечна туристична дестинація та центр для проведення міжнародних конференцій і культурних заходів, країна в якій люди активно подорожують в цілях туризму.

Інституційна підтримка діяльності приватного сектору, державних військових адміністрацій, громадських організацій створює підґрунтя для формування та реалізації нових туристичних трендів. В першу чергу тренди, які спрямовані на розвиток сталого туризму повинні відповідати на питання, а яких результатів ми прагнемо? І саме у відповідях ми знаходимо основні напрямки руху: зростання кількості туристів у порівнянні з попередніми періодами; зростання інвестицій в індустрію гостинності країни в цілому; зростання кількості подій MICE (конгреси, виставки тощо) міжнародного рівня; зростання кількості повторних візитів до країни; зростання кількості позитивних публікацій і згадок про Україну як про туристичний напрямок.

В Україні у сучасних умовах розвитку ми можемо спостерігати за діяльністю багатьох громадських організацій та реалізацією багатьох грантових проєктів, які проявили себе досить ефективно і у період до повномасштабного вторгнення РФ на територію суверенної України, і у воєнний період, і передбачається, що їхня ефективність зросте у повоєнний період.

Закон України «Про громадські об'єднання»¹⁵⁹ визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань.

¹⁵⁹ Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t124572?an=5> (дата звернення: 15.08.2023).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А. Г., Мирошник Ю. А. Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7904>. (дата звернення: 17.07.2023).
2. Андреева Н. Н., Мартинюк Е. М. Экологические инновации и инвестиции: сущность, системология, специфика взаимодействия и управления. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. Т. 2. С. 205-209.
3. Бабушко С, Попович С. Ідеї сільського зеленого туризму в Ізраїлі. URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/bitstream/handle/787878787/1312/%D0%86%D0%B7%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BB%D1%8C.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 30.09.2023).
4. Бардаш С., Черниш Д. Сутність екологічного туризму та його зміни в умовах сталого розвитку. *Scientific Collection «InterConf»*, 2023. (152), С.482–488.
5. Безручко Л. С. Екологізація готельного господарства карпатського регіону як складова досягнення сталого розвитку. *Природні ресурси регіону: проблеми використання, ревіталізації та охорони*: матеріали III Між нар. наук. семінару. Львів. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 38-42.
6. Берзіна С.В. Системи екологічного управління. *Довідниковий посібник з впровадження міжнародних стандартів серії ISO 14000*. К.: Aiva Plus Ltd, 2009. 62 с.
7. Боровик Ю. Т., Єлагін Ю. В., Полякова О. М. Стійке будівництво: сутність, принципи, тенденції розвитку. *Вісник економіки транспорту і промисловості. Економіка та управління національним господарством*. № 72-73, 2020-2021. С. 47-56.
8. Брич Б. Концепція розбудови підприємств енергосервісного ринку. *Вісник Економіки*. 2020. № 3. С. 211-224.
9. Брундланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку. Оксфорд : Оксфорд Юніверсіті Пресс, 1987. 125 с.
10. Василенко Л. О., Березницька Ю. О., Кравченко М. В., Шевченко О. С., Цьома Т. О. Забруднення поверхневих вод фосфатами та важкими металами. *Проблеми водопостачання, водовідведення та гідравліки*. Київ. КНУБА. 2022. №38. С. 4 – 17.
11. Вітман К. М. Кіпрський етнополітичний конфлікт: витоки та сучасний етап влегуювання. *Актуальні проблеми політики*. Вип. 61. 2018. С. 106-116. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/61_2018/12.pdf (дата звернення: 03.09.2023).
12. Воробйова О. А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природнозаповідних територій. *Екологічні науки: науково-практичний журнал*. К.: ДЕА, 2012. №2. С.119-130.
13. Вуйчик О. І. Рекреаційно-туристичний комплекс: питання термінології. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3 (46). Ч.2. С. 39-44.

14. Глобальні цілі сталого розвитку 2030. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/images/page/globalni-tsili-stalogo-rozvytku.pdf> (дата звернення: 23.08.2023).
15. Головка О. М., Чорій М. В. Екологічна безпека в закладах ресторанного господарства. *Економіка і суспільство*. Випуск № 6. 2016. С. 249-255.
16. Головчан А. І. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності туристичних дестинацій та управління ними. *Торгівля і ринок України*. 2009. №27. С.157-161.
17. Горбенко В. В., Кузьменко О. О., Стародубцев С. Ю.,Самойленко Т. В. Вирішення проблем енергозбереження осель. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*. тези доп. 26-ї Міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2018, 16-18 травня 2018 р. Харків : НТУ «ХП», 2018. Ч. 4. С. 12-13.
18. Громадська спілка «Національна туристична організація України». URL: <https://nto.ua> (дата звернення: 10.09.2023).
19. Давиденко І. В. Глемпінг як перспективна форма розвитку екотуризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 26(1). С. 10-13.
20. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi> (дата звернення: 15.09.2023).
21. Державна екологічна інспекція України. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/za-ostannimi-pidrakhunkami-nadano-novi-dani-shchodo-zbitkiv-zapodiyanikh-na> (дата звернення: 18.09.2023).
22. Державна прикордонна служба України: офіційний сайт. URL: psu.gov.ua/ua/news/2020-y-Kudi-podorozhuvali-naychastishe-ukrainci-zvidki-pribuvali-inozemci/. (дата звернення: 01.09.2023).
23. Державна служба статистики України: статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21. 08.2023).
24. Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 10.08.2023).
25. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM065559> (дата звернення: 20.09.2023).
26. Дида І., Радомська В. Стильові особливості в проєктуванні інтер'єру. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 36 с.
27. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу : навч. посібн. К. : Альтерпрес, 2004. 192 с.
28. Дорослий погляд на світ. У Єгипті стартував саміт Організації Об'єднаних Націй COP27, присвячений кліматичним змінам і обмеженню викидів. Понад 100 очільників країн прибули на захід. URL: https://lb.ua/world/2022/11/07/535063_svitovi_lideri_zibralis.html. (дата звернення: 30.09.2023).

29. ДСТУ 4269:2003 Національного стандарту України. Послуги туристичні. Класифікація готелів. Наказ Держспоживстандарту України від 23 грудня 2003 р. № 225. 13 с.

30. Дубовіч І. А., Фомічева Т.Є. Сучасні теоретико-методичні та практичні проблеми розвитку екологічного туризму в Україні. *Вісник ХДУ. Серія Економічні науки*. 2019. № 33. С.162-165. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2019-33-31>

31. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст: аналітична доповідь. Київ. 2019. 315 с. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (дата звернення: 15.08.2023).

32. ЕкоЗагроза. Офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/> (дата звернення: 18.09.2023).

33. Екополітика. У Єгипті побудували смітєву піраміду. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/u-iegipti-pobuduvali-smittievu-piramidu-shhob-privernuti-uvagu-do-zmini-klimatu/>. (дата звернення: 30.09.2023)

34. Жила І. А. Впровадження енергозберігаючих технологій в Україні. *Новітні технології у науковій діяльності і навчальному процесі*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених 18-19 берез. 2021 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка». 2021. С. 73-74.

35. Загородня Т. С. Особливості еко-стартапів в Україні. *Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК*: Матеріали ІХ Всеукраїнської наук.-практ. конф., 18- 19 листопада 2020 р. Київ : НУХТ, 2020. С. 19-20.

36. Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t124572?an=5> (дата звернення: 15.08.2023).

37. Закон України «Про культуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 15.05.2023).

38. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-12> (дата звернення: 15.09.2023).

39. Закон України «Про співробітництво між територіальними громадами».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 05.10.2023).

40. Замула І. В., Травін В. В. Післявоєнний розвиток екотуризму в Україні: вітчизняний і міжнародний досвід. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2. С. 10-17. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8232/2/%20%20d0%97%d0%b0%d0%bc%d1%83%d0%bb%d0%b0%2c%20%20da2%d1%80%d0%b0%d0%b2%d1%96%d0%bd.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (дата звернення: 01.10.2023).

41. Захарова А. Нове життя для пластику. Як українські та світові бренди рятують світ від сміття. Веб-сайт Shotam.info. URL: <https://shotam.info/nove-zhyttia-dlia-plastyku-yak-ukrainski-ta-svitovi-brendy-riatuiut-svit-vid-smittia/> (дата звернення: 11.09.2023).

42. Збитки України від війни перевищують \$700 млрд. URL: <https://suspilne.media/351844-zbitki-ukraini-vid-vijni-perevisuut-700-mlrd-smigal/> (дата звернення: 20.08.2023).

43. Звідки українці беруть натхнення на подорожі під час війни. ДАРТ. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/zvidki-ukrayinci-berut-nathnennya-na-podorozhi-pid-chas-viyini> (дата звернення: 20.09.2023).

44. Зейд А. Кассуха Постконфліктні туристичні ландшафти: між спадщиною конфлікту та гібридизацією туристичної діяльності. *Open edition journals*. 2019. DOI: <https://doi.org/10.4000/viatourism.3984>.

45. Зелений офіс: з турботою про довкілля, з вигодою для бізнесу. Програма розвитку ООН в Україні. Київ 2009. С 49-50. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/aa0ca758-f26b-46de-8215-dfb2d2e260e3/content> (дата звернення: 01.10.2023).

46. Каліманов О. Скільки коштує ізраїльський конфлікт з палестинцями. Чи може він розорити країну? *РБК-Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57335692>. (дата звернення 07.09.2023).

47. Карпенко Н.М. Туризм у контексті сталого розвитку та екологічної модернізації. *Модернізація туризмознавства: теорія і практика партнерства* : монографія / [колектив авторів] ; за заг. ред. Г. П. Скліяра. Полтава : ПУЕТ, 2015. С. 113-117.

48. Каталог природоорієнтованих рішень / авт. кол.: М. Рябика, О. Гусакова, А. Зозуля, А. Бушовська та ін. Львів: УКМ, 2021. 116 с. URL: <https://ecoaction.org.ua/kataloh-pyrydooriientovanykh-rishen.html> (дата звернення: 23.10.2023).

49. Качинський А.Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення. К.: НІСД, 2007. 312 с.

50. Керівні принципи туристичного бренду України. URL: <https://drive.google.com/file/d/13RnjH5RmmVKYLOHkBGxsaBTuO5JLx-w3/view> (дата звернення 10.08.2023).

51. Київський Кит: 12-метрову медіа скульптуру з переробленого пластику презентують на ВДНГ. Веб-сайт Shotam.info. 2021. URL: <https://vdng.ua/news/kyivskyi-kyt-12-metrovu-media-skulpturu-z-pereroblenoho-plastyku-prezentuiut-na-vdnh> (дата звернення: 21.09.2023).

52. Кирилюк І. М. Інклюзивний туризм як вид реабілітації для людей з особливими потребами. Туризм і гостинність: стан, проблеми, перспективи : матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (18 жовтня 2021 р., м. Черкаси). Черкаси : Вид-ць Юлія Чабаненко, 2021. С. 22–25.

53. Кирилюк І. М. Напрями підвищення ефективності використання туристичного потенціалу регіону. *Розвиток внутрішнього туризму як фактора підвищення соціально-економічного зростання регіону* : кол. монографія. за ред. І. М. Поворознюк. Умань : Візаві. 2020. С. 130–166.

54. Кирилюк І. М. Роль інновацій у розвитку готельно-ресторанного бізнесу. Збірник тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Стратегічні перспективи готельно-ресторанного бізнесу в Україні: досвід, проблеми та інновації» (14-15 лютого 2019 року).

Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2019. С. 17-19.

55. Кирилюк І. М. Соціальні мережі як інструмент просування послуг індустрії туризму й гостинності в сучасному інформаційному просторі. *Індустрія туризму й гостинності: сучасні виклики та перспективи* : кол. моногр./ [І. М. Поворознюк., М. Кирилюк [та ін.] ; за ред. І. М. Поворознюк. ; Умань : Візаві, 2022. С.36–65.

56. Кирилюк І. М., Нещадим Л. М., Благополучна А. Г. Діджиталізація як основний фактор розвитку індустрії гостинності в умовах сучасних викликів. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий журнал*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2022. Вип. 18. Т. 2. С.217–231. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.217-231>

57. Кирилюк І. М., Чвортко Л. А. Безпекові аспекти розвитку туризму в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. Вип 17. Т.2. С.178–189. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.17.178-189>

58. Кирилюк І. М., Чвортко Л. А. Волонтерський туризм як інструмент соціальної інтеграції вимушено переміщених осіб під час російського воєнного вторгнення. *Економічні горизонти*. Випуск 1 (23). 2023. С. 80-91. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.273362](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.273362)

59. Кирилюк І. Розвиток туризму в умовах пандемії COVID-19. *Туризм у ХХІ столітті: виклики та реагування*. Матер. міжнар. наук.-практ. конференції. Київ, 2020. С. 67–69.

60. Кирилюк І., Чвортко Л. Стан та основні тенденції розвитку туризму в Ізраїлі. Туризм та курорти: досвід Ізраїлю для України. [Матеріали міжнародної науково-практичної конференції]. К. : Альфа-ППК, 2018. С. 10-12.

61. Кирилюк І. М., Литвин О. В. Брендинг як елемент стратегії туристичного розвитку Черкащини. *Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації* : тези доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Київ, 8-9 квіт., 2021 р. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. С.164–167.

62. Кобищан Г.Д., Басова Ю.О., Губа Л.М., Ткаченко А.С. Особливості екологічної стандартизації й сертифікації мийних засобів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. №2 (295). С. 7-16.

63. Коломієць Т. М., Караваєв Т. А., Глушкова Т. Г. Полімерні відходи: Проблеми накопичення та вторинної переробки. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Технічні науки. № 26, 2021. С 86-94.

64. Корбут М. Б., Давидова І. В. Оцінка готовності населення до компостування органічних відходів в побутових умовах. *Сталий розвиток: захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування* : збірник матеріалів VI Міжнар. молодіжний конгрес. Львів: Західно-Український Консалтинг Центр (ЗУКЦ), ТзОВ, 2021. С. 249-250.

65. Коробейникова Я. С., Юрас Ю. І. Моделювання обсягів утворення твердих побутових відходів в туристичних дестинаціях. *Екологічна безпека та збалансоване природокористування*. 2017. № 1. С. 129-133.

66. Кругляк М. Е. Туризм у постюгославських державах. Хорватія: приклад для України. *Гілея: Науковий вісник*. 2017. № 120. С. 101–105.
67. Лапко О. Екологічний фактор в інноваційній діяльності. *Економіка України*. 1998. №8. С. 69.
68. Лібанова Е., Позняк О., Цимбал О. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. №48(2). С. 37–57. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>
69. Лісовський С.А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку. Монографія. Житомир: «Полісся». 2007. 108 с.
70. Магалецький А. В. Інноваційні підходи до формування маркетингової політики підприємств готельного господарства: екологічний аспект. *Економічний простір*. Дніпропетровськ, 2010. № 44/2. С. 321–326.
71. Маджумар О., Гончарова К. Повстати з руїн. Які країни після війни стали популярними у туристів. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/-1647724135.html>. (дата звернення: 10.09.2023).
72. Марушевський Г. Б., Хікман Д. «Зелений» бізнес для малих і середніх підприємств: посібник. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст». Київ. 2017. 50 с.
73. Матвієнко Н. Управління регіональним розвитком туризму Хорватії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2014. Вип. 1. С. 64–66.
74. Машіка Г., Пологовська Ю., Бикова М. Сучасні тенденції розвитку екологічного туризму в Україні в умовах пандемії Covid-19. *Екологічні науки*. 2022. № 2. С. 146–152. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2021.eco.2-35.26>
75. Михайлова Є. О. Забруднення Світового океану пластиком. *Вода. Екологія. Суспільство* : тези доповідей та інформаційні матеріали V міжнар. наук.-техн. конф., 1-2 жовт. 2020 р. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. С. 38–41.
76. Міжнародні/національні екотренди 2021 року. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/mizhnarodni-natsionalni-ekotrendy-2021-roku> (дата звернення: 16.09.2023).
77. Мілінчук О. В. Переваги екологічної сертифікації готелів в Україні. *Менеджмент в інноваційному розвитку економіки: проблеми та перспективи*. С. 322–323. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/622/322.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.08.2023).
78. Мінекономіки попередньо оцінює падіння ВВП в 2022 році на рівні 30,4%. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno> (дата звернення: 20.08.2023).
79. Міністерство культури та інформаційної політики України. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. 2023. URL: <http://surl.li/helvy> (дата звернення: 20.09.2023).

80. Міхненко М., Лихолат О., Вишнікіна О. Екологічність та свідоме споживання як інноваційний напрям розвитку індустрії гостинності України. *Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. 21 вересня 2022 року, м. Львів. ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2022. 272 с.

81. Міщенко О. В. Теоретичні основи визначення сутності екологічного туризму. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2010. № 3. С. 155–160.

82. Москаленко К. С. Екологічна стандартизація і сертифікація порівняння України і ЄС. *Молодий вчений*. 2018. №1 (53). С. 525.

83. Моца А., Шевчук С., Серета Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>.

84. Мусіна Л. А. Еко-інновації як шлях до зеленої модернізації економіки: міжнародний досвід і перспективи України. *Науково-технічна інформація*. 2015. № 2. С. 26-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTI_2015_2_6 (дата звернення: 16.09.2023).

85. Мусіна Л. А., Кваша Т. К., Коваленко О. В. Оцінка результативності політики України на шляху до сталого розвитку за даними міжнародних рейтингів. *Наука технології інновації*. 2022. №4(24). С.3-19.

86. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 72 с.

87. Національна Туристична Організація України. URL: https://nto.ua/nsts_analytics_ua.html?locale=en. (дата звернення: 01.09.2023).

88. Національні заповідники і парки України: до Міжнародного дня заповідників і національних парків. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=3971 (дата звернення: 20.09.2023).

89. Нещадим, Л. М., Тимчук С. В. Автоматизація бізнес-процесів підприємств індустрії гостинності як чинник підвищення економічної ефективності. *Економіка та суспільство*. 2022. (36). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-38>

90. Нещадим Л. М., Тимчук С. В., Кирилюк І. М. Економіко-математичне моделювання впливу чинників на розвиток підприємств індустрії гостинності в Україні. *Економіка та суспільство*. №39. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1374> (дата звернення: 18.09.2023).

91. Олійник А. А. Напрями публічного управління повоєнного відновлення сфери туризму: досвід Хорватії. *Туризм в Україні: виклики та відновлення*: Зб. матеріалів Міжнародного туристичного форуму, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, 21–22 березня 2023 року. К. : КНЕУ, 2023. С. 224-226.

92. Олійник Я. Б., Шищенко П. Г., Любіцева О. О. Стратегія сталого розвитку туризму в Україні: географічний підхід. *Географія в інформаційному суспільстві*: Зб. наук. праць. К.: Обрії, 2008. Т. 1. С. 191-199.
93. Осипчук М. Д. Міжнародний туризм у контексті модернізації зовнішньоекономічної діяльності України на засадах сталого розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 6. Ч. 1. С.107-111.
94. Офіційний сайт міжнародної організації «Green key». URL: <https://www.greenkey.global> (дата звернення: 17.08.2023).
95. Офіційний сайт органу екологічної сертифікації та маркування. <http://www.ecolabel.org.ua/> (дата звернення: 01.09.2023).
96. Охріменко А. Г. Національна туристична система : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 592 с. DOI: <http://doi.org/10.31617/m.knute.2019-441>
97. Охріменко О.В., Вогнівенко Л. П., Біла Т. А. Методи переробки твердих побутових відходів. *Таврійський науковий вісник*. № 101. С. 214-219.
98. Пандемія COVID-19 та її наслідки для туризму в Україні. *Видання НТОУ*. URL: <http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/covid-19-ta-sotsialniy-dialog-v-turistichniy-galuzi-praktika-yes-ta-ukrayinski-realiyi.pdf> (дата звернення: 21.09.2023).
99. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навчальний посібник. К.: Альтерпрес, 2003. 352 с.
100. Паньків Н. Є., Гунько В. М. Вплив закладів туристичної інфраструктури на навколишнє середовище та розвиток еко-готелів як інноваційної концепції гостинності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 27(3). С. 108–112.
101. Парфіненко А. Ю. Міжнародний туризм в Україні: геополітичні аспекти глобального явища. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 126 (частина І). С. 12-23.
102. Паска М., Радзімовська О., Гузенко І., Гузенко А., Холявка В. Інновації в готельно-ресторанній індустрії. *Humanities Studies*. 2022. Випуск 12 (89). С. 153-159.
103. Паук О.Є. Інноваційні напрями розвитку готельного господарства України: екологізація засобів розміщення. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2006. Вип. 26.2. С. 29-32.
104. Передрій О. І. Регламентация безпеки косметичних засобів в країнах ЄС та Україні. *Товарознавчий вісник*. 2022. №1(15), С. 252-263.
105. Пітик О. В., Табенська О.І. Управління закладами ресторанного господарства, орієнтованими на екологічний напрямок. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. № 6. Том 1. С. 155-158.
106. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 20.09.2023).
107. Поворознюк І. М., Нещадим Л. М. Перспективи розвитку глемпінгу для регіональної індустрії гостинності. *Економіка та суспільство*, 2022. (37).

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1187> (дата звернення: 08.08.2023).

108. Повстати з руїн. Які країни після війни стали популярними у туристів. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/-1647724135.html/> (дата звернення: 10.09.2023).

109. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2023).

110. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/315406> (дата звернення: 10.10.2023).

111. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 № 2456–ХІІ. Додаток до щотижневика «Відомості Верховної Ради України»; Серія «Закони України». К.: Парламентське видавництво, 1999. 44 с.

112. Прокопенко О. В. Екологізація інноваційної діяльності: мотиваційний підхід : *монографія*. Суми. 2008. 392 с.

113. Пруцев О. С. Повторне використання фосфатних продуктів очистки стічних вод. *Безпека людини у сучасних умовах* : зб. доп. 14-ї Міжнар. наук.-метод. конф. та 149-ї Міжнар. наук. конф. Європ. Асоц. наук з безпеки (EAS), 1-2 грудня 2022 р. НТУ «ХПІ». Харків, 2022. С. 105-107.

114. Публічний звіт т. в. о Голови Державної екологічної інспекції України за 2022 рік URL: https://www.dei.gov.ua/posts?category_id=19&post_type_id=2 (дата звернення: 22.08.2023).

115. Ребрина Н. Екологічні інновації як інструмент досягнення екологічної безпеки транскордонного регіону. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2013. № 9. С. 26-29.

116. Рекомендації щодо сталого розвитку туризму. URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development> (дата звернення 10.09.2023).

117. Роль громадських організацій в розвитку зеленого туризму. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kolokolchykova.htm (дата звернення: 15.08.2023).

118. Романова А. А. Управління розвитком туристичної сфери в умовах збройних конфліктів. *Modern Economics*. 2018. № 9. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V9\(2018\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V9(2018)-12).

119. Савіцька О. П., Савіцька Н. В., Погребняк Л. В. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 122–128.

120. Савчук О. Я., Яворська Н. П. Концептуальні підходи до уточнення поняття «екоінновації». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.4. С. 106-113.

121. Слатвінська Л. А., Збиранник О. М. Аналіз та оцінка туристичної активності суб'єктів екскурсійного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-78>

122. Слатвінська Л. А., Махо І. П., Залозний В. П. Розвиток туристично-рекреаційних комплексів Черкаської області під час війни та післявоєнний період в Україні. *Туризм і гостинність: стан, проблеми, перспективи*: зб. матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (18 травня 2023 р., м. Черкаси). Черкаси : Вид-ць Юлія Чабаненко. С. 211-213.

123. Сотнік В.Ю. Екологічний менеджмент в діяльності підприємств готельного господарства. URL: http://eprints.kname.edu.ua/49639/1/ilovepdf_com-129-130.pdf.

124. Стандрійчук І. Вплив туристичної інфраструктури на довкілля. *Сталий розвиток України: проблеми і перспективи*: зб. матеріалів доп. учасн. VIII Наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених. Кам'янець-Подільський. КПНУ. 2020. С.160-163.

125. Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки. URL: <https://strategy2027-ck.gov.ua/> (дата звернення 15.09.2023).

126. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501> (дата звернення: 10.09.2023).

127. Стукало Н., Сімахова А. Глобальні тренди розвитку соціальної економіки. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1 (34). URL: http://iepjournals.com/journals/34/2021_34_1_Stukalo_Simakhova.pdf (дата звернення: 12.09.2023).

128. Таблетована зубна паста як ідеальне рішення в концепції Zero-waste. Веб-сайт ТОВ «Леко Стайл». 2022. URL: <https://lekostyle.ua/news/statti/tabletovana-zubna-pasta> (дата звернення: 14.09.2023).

129. Тарасюк В. С., Миронов Ю. Б. Екологічні інновації в індустрії гостинності. *Інновації, тренди та перспективи індустрії гостинності*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 12 грудня 2019 р. Львів. ЛТЕУ. 2019. С.165-168.

130. Тимошенко Т. О. Висновки та практичні рекомендації для органів місцевої, регіональної та державної влади щодо посилення галузевого соціального діалогу на всіх рівнях з метою впровадження кращих європейських практик управління туристичними дестинаціями. Всеукраїнська федерація роботодавців в сфері туризму України. 2023. URL: https://www.amazingukraine.pro/wp-content/uploads/2023/10/04-frtu-vysnovky_ta_praktychni_rekomendatsii_ukr.pdf (дата звернення: 05.10.2023).

131. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: Монографія. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 463 с.

132. ТОП еко-ініціатив, які українські готелі можуть використовувати вже сьогодні. URL: <https://rubryka.com/article/eco-hotels/> (дата звернення: 21.09.2023).

133. Туристичний барометр України. Київ. 2020. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-barometer-2020.pdf>. (дата звернення: 01.09.2023).

134. Україна: стале економічне відновлення для людей і природи. URL: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/wwf_bcg_report_on_sustainable_recovery_september_2022_ukrainian.pdf (дата звернення: 24.08.2023).
135. Українська природоохоронна група. URL: <https://uncg.org.ua/> (дата звернення: 10.09.2023).
136. Український культурний фонд. URL: <https://ucf.in.ua/> (дата звернення: 15.09.2023).
137. Фастовець О. О. Розвиток сфери туризму Ізраїлю: досвід для України. *Економіка та суспільство*. Вип. 41, 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-11>.
138. Фастовець О. О. Сфера туризму у повоєнний період: досвід для України. *Економіка та суспільство*. Вип. 40. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-43>.
139. Федорець Л. М. Вектори стратегічного розвитку зовнішньоекономічної діяльності АПК регіону. *Економіка АПК*. 2009. № 5. С.69-75.
140. Форум громадянського суспільства Східного партнерства. URL: <https://eap-csf.eu/> (дата звернення 05.10.2023).
141. Цапко Ю. В., Горбачова О. Ю., Мазурчук С. М. Встановлення закономірностей впливу полімерної оболонки на біоруйнування деревини. *Source: Scientific Journal Ukrainian Journal of Forest & Wood Science*. 2021, Vol. 12 Issue 4, P. 50-63.
142. Цілі Сталого Розвитку до 2030 року. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення 15.09.2023).
143. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. 2017. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 20.08.2023).
144. Чагайда А. О., Тарасюк Г. М. Тенденції зростання у навколишньому середовищі мікропластику та його вплив на споживачів послуг індустрії гостинності. *Економіка, управління та адміністрування*, 2023. №1(103), С. 76–87.
145. Чвертко Л. А., Кирилюк І. М. Загрози економічній безпеці туристичної галузі України в умовах сучасних викликів. *Соціальна економіка*. 2021. Випуск 62. С.51–63. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-62-05>
146. Чвертко Л. А., Кирилюк І. М. Соціальна інклюзія вимушено переміщених осіб засобами туристичних активностей в умовах російсько-української війни. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий журнал*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2023. Вип. 19. Т. 2. С.243-255. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.19.243-255>
147. Шамара І. М., Савченко М. Г. Вплив політичної нестабільності на розвиток туризму в країнах Близького Сходу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. Вип. 10, 2019. С. 219-226. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/15573/1456>. (дата звернення: 05.09.2023).

148. Шкарупа О. В. Ігнатченко А. С., Власенко К. А. Механізми інвестиційної підтримки масштабування екоінновацій для сталого розвитку. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/85101/1/Shkarupa_eco_innovation.pdf (дата звернення: 11.09.2023).
149. Шумлянська Н. В. Екотуризм як форма долучення до природної та культурної спадщини. *Культура України*. 2014. Вип. 47. С. 108–115
150. Що таке «локаворський ресторан»? URL: <https://smak.ua/events/gourmet/57566-lokavorskij-restoran> (дата звернення: 29.10.2023).
151. Яценко О. В. Напрямки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2008. № 21. С. 16-21. DOI: <https://doi.org/10.24025/2306-4420.2.21.2008.88495>
152. A Few Good, Green Groups: Sustainability Organizations. URL: https://www.charitywatch.org/top-rated-charities/environment-climate-change?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiAuqKqBhDxARIsAFZELmKx__mNIQeN-I2-I9zHIIjuQ6T7ZukHldt4BsYqVgMNH-HV0VQmSUsaAk_zEALw_wcB (дата звернення: 25.10.2023).
153. A world in motion: shifting consumer travel trends in 2022 and beyond. URL: Consumer Trends (wtcc.org) (дата звернення: 20.10.2023).
154. Acosta, L. A., Maharjan, P., Peyriere, H. M., Mamiit, R. J. Natural capital protection indicators: Measuring performance in achieving the Sustainable Development Goals for green growth transition. *Environmental and Sustainability Indicators*. 2020. № 8. P. 50-69.
155. Adel Ben Youssef, Adelina Zeqiri. Hospitality Industry 4.0 and Climate Change. *Circular Economy and Sustainability*. 2022. №2. p. 1043-1063.
156. Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry. WTO. 1997. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284403714> (дата звернення: 10.09.2023).
157. Alfred Kaufmann Amsterdam Manor Beach Resort: Sustaining The Natural Beauty of Aruba. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7611/amsterdam-manor-beach-resort-sustaining-the-natural-beauty-of-aruba (дата звернення: 23.10.2023).
158. Alfred Kaufmann. Amsterdam Manor Beach Resort: Sustaining The Natural Beauty of Aruba. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7611/amsterdam-manor-beach-resort-sustaining-the-natural-beauty-of-aruba (дата звернення: 23.10.2023).
159. Andersen M. M. On the faces and phases of eco-innovation - on the dynamics of the greening of the economy, materiały z konferencji «Opening Up Innovation: Strategy, Organization and Technology». 16-18.06.2010, Imperial College London Business School, Londyn.
160. Angela Spangler. Health, Safety and Going Green: The New Paradigm of Sustainable Hospitality. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7619/health-safety-and-going-green-the-new-paradigm-of-sustainable-hospitality (дата звернення: 25.10.2023).

161. Anto I., Johnson B., Wilson F., Fitha A. and Francis A. Arduino-based Automated Washroom Sanitizing System. 4th International Conference on Intelligent Computing and Control Systems (ICICCS), Madurai, India, 2020. P. 1196-1199. DOI: 10.1109/ICICCS48265.2020.9120887
162. Bachimon P. and Dérioz P. Tourisme affinitaire, Téoros. Revue de recherche en tourisme. Vol. 29, n°1. 2010. URL: <http://teoros.revues.org/496>. (дата звернення: 10.09.2023).
163. Barlet S., Colombon M. Approches de Quelques Définitions, in Tourisme Solidaire et Développement Durable. Paris : Les Éditions du Gret, 2004. 120 p.
164. Becoming an environmentally friendly business. URL: <https://www.business.qld.gov.au/running-business/environment/environmentally-friendly> (дата звернення: 10.10.2023).
165. Bizzarri C. , Querini G. Economia del turismo sostenibile . Analisi teorica e casi studio. 2006. Vol. 123. P. 45–56.
166. Booking.com reveals key findings from its 2019. Sustainable travel report. URL: <https://globalnews.booking.com/bookingcom-reveals-key-findings-from-its-2019-sustainable-travel-report/> (дата звернення: 27.10.2023).
167. Buckley R. A framework for ecotourism. Annals of Tourism Research. 1994. 21 (3), pp.661–665.
168. BustanHaShalom: official site. URL: www.bustan.org. (дата звернення: 30.06.2023).
169. Care for Hawaii's Land and Seas. URL: [Gardens, Farms and Eco Travel in Hawaii | Aqua-Aston Hotels \(aquaaston.com\)](http://Gardens, Farms and Eco Travel in Hawaii | Aqua-Aston Hotels (aquaaston.com)) (дата звернення: 23.10.2023).
170. Carley M., Spapens P. Sharing the world. Sustainable living and global equity in the 21st century. 1998. London: Earthscan Publications.
171. Ceballos-Lascuráin, H. Tourism, Ecotourism and Protected Areas: The State of Nature-Based Tourism around the World and Guidelines for Its Development. IUCN Publications. 1996, p.301.
172. Christian Bux, Vera Amicarelli. Circular economy and sustainable strategies in the hospitality industry: Current trends and empirical implications. Tourism and Hospitality Research Online First, August 16, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1177/14673584221119581>.
173. Cinn Tan. A New Eco-Era: Paving The Way for Sustainable Hospitality. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7616/a-new-eco-era-paving-the-way-for-sustainable-hospitality (дата звернення: 23.10.2023).
174. Climate, Community and Choice: Booking.com Reveals the Trends Shaping Sustainable Travel in 2022. URL: <https://globalnews.booking.com/climate-community-and-choice-bookingcom-reveals-the-trends-shaping-sustainable-travel-in-2022/> (дата звернення: 27.10.2023).
175. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Innovation for a sustainable Future - The Eco-innovation Action Plan (Eco-AP). Brussels, 15.12.2011. SEC, 2011, 1599 final. URL: <http://ec.europa.eu/> (дата звернення: 14.09.2023).

176. Constanze Letsch (5 Oct. 2016): Turkey's tourism industry reels from a year to forget. URL: <https://www.theguardian.com/travel/2016/oct/05/turkeyGtourismGindustryGreelsGyearGtoGforgetGistanbulGantalya>. (дата звернення: 07.09.2023).
177. Costs for participating in the green key programme. URL: <https://static1.squarespace.com/static/55371f97e4b0fce8c1ee4c69/t/5b7d6170575d1f282cfed60b/1534943601206/Costs+for+participating+in+Green+Key.pdf>. (дата звернення: 25.08.2023).
178. Cyprus: Selected Issues. IMF Country Report. 2021. №21/126. URL: <https://www.imf.org>. (дата звернення: 03.09.2023).
179. D'Angelo R., Sachasiri T., Vaccaro N., Welie MV., Vargas A., Yongsanguanchai N. Post-tsunami ecotourism development: solutions for the laem khruat village. 2010. pp. 90.
180. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095> (дата звернення: 25.08.2023).
181. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2008. Notatka Informacyjna. GUS, Departament Przemysłu Urząd Statystyczny w Szczecinie 2009.
182. Eco-Friendly Hotels: The Fairmont Promise. URL: Sustainability Partnership Program – Fairmont Hotels and Resorts (дата звернення: 23.10.2023).
183. Eco-Innovation at the heart of European policies. URL: https://greenbusiness.ec.europa.eu/eco-innovation_en (дата звернення: 20.09.2023).
184. Eco-innovation in Europe and NIS: general trends and policy challenges for a sustainable future. UNIDO, 2011. Working paper №.03/2011. URL: <https://www.unido.org> (дата звернення: 10.09.2023).
185. Eco-Innovation: The UNEP Approach. URL: www.unep.org (дата звернення: 14.09.2023).
186. Economic Cooperation for Sustainable Tourism Development. Policy Paper on Tourism. 2017. P. 5. URL: <http://www.tourism4development2017.org>
187. Economic impact of COVID-19 on tourism and remittances: Insights from Egypt. 2021. IFPRI. URL: <https://www.ifpri.org/blog/economic-impact-covid-19-tourism-and-remittances-insights-egypt>. (дата звернення: 10.09.2023).
188. Economic Impact Reports. World travel & tourism council. 2021. URL: <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact> (дата звернення: 10.09.2023).
189. Egypt: Country Gspecific: Arrivals of nonGresident visitors at national borders, by nationality 2012 G 2016 (05.2017). URL: <https://www.eGunwto.org/action/doSearch?ConceptID=2271&target=topic>. (дата звернення: 07.09.2023).
190. Emmanouela E. Manganari, Efthalia Dimara, Aristeidis Theotokis. Greening the lodging industry: Current status, trends and perspectives for green value. Current Issues in Tourism. Volume 19, 2016. Issue 3. DOI: <https://doi.org/10.1080/13683500.2015.1021668>

191. 15 Fascinating Reusable Water Bottle Statistics & Analysis. URL: <https://theroundup.org/reusable-water-bottle-statistics/> (дата звернення: 23.10.2023).
192. Fernando S., Bandara J. S., Liyanaarachch S., Jayathilaka R., Smith C. Political violence and volatility in international tourist arrivals: the case of Sri Lanka. *Tourism Analysis*. 2013. №18(5). С. 575-586. DOI: <https://doi.org/10.3727/108354213x13782245307876>.
193. Formankova S., Trenz O., Faldik O., Kolomaznik J., Vanek P. The future of investing – sustainable and responsible investing. *Marketing and Management of Innovations*. 2018. № 2. 94-102. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2018.2-08>
194. Gao C., Ge H. Lu, Y., Wang W. Zhang Y. Decoupling of provincial energy-related CO2 emissions from economic growth in China and its convergence from 1995 to 2017. *Journal of Cleaner Production*. 2021. №27. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126627>
195. Giri A. K., Mohapatra G. Do Institutional Quality and Trade Openness Influence Economic Growth? An Empirical Evidence from India. In *Studies in International Economics and Finance*. Springer, Singapore. 2022. p.165-182. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-16-7062-6_9
196. Global Code of Ethics for Tourism. UNWTO. URL: <http://ethics.unwto.org/en/content/global-code-ethics-tourism> (дата звернення: 10.09.2023).
197. Global Ecolabelling Network. URL: <http://www.globalecolabelling.net> (дата звернення: 15.09.2023).
198. Global Hotel Decarbonisation Report. URL: https://www.spglobal.com/esg/solutions/tcfd-reporting?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=TCFD_Search&utm_term=carbon%20reporting&utm_content=534418150455&gclid=Cj0KCQiAuqKqBhDxARIsAFZELmJxa0JtOA1NZgP88jN3fbrAxcOFF0CaFsxa4VT9xc7CSrp0ncmZyQaAmX-EALw_wcB (дата звернення: 25.10.2023).
199. Great Sustainability Initiatives For The Hotel Industry In 2023. URL: <https://www.restaurantfurniture.net/resources/articles/top-5-sustainability-initiatives-hotel-industry> (дата звернення: 20.10.2023).
200. Green Future Index 2021. URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1ox44SX1IyS7nRlPtPsht5cyuWE29bLhidER2Ikji5TE/edit#gid=1527717950> (дата звернення: 12.09.2023).
201. Green Future Index 2022. URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1rEf_F4x0bdDVDzTcEsMxyeahmrGeUrIraheaxDI0A0/edit#gid=1527717950 (дата звернення: 12.09.2023).
202. Green Growth Index 2020, December 2020. GGGI technical report. no. 16. URL: greengrowthindex.gggi.org (дата звернення: 25.09.2023).
203. Honey M. *Ecotourism and Sustainable Development. Who owns Paradise?* Island Press, Washington D.C., 1999.
204. Hotel Industry: Everything You Need to Know About Hotels. URL: <https://www.revfine.com/hotel-industry/> (дата звернення: 25.08.2023).

205. Hotel Sustainability Basics. URL: <https://wtcc.org/initiatives/hotel-sustainability-basics> (дата звернення: 27.10.2023).
206. How Subpod Works. URL: <https://subpod.com/pages/how-does-subpod-work> (дата звернення: 23.10.2023).
207. ICT Price Baskets. URL: <https://www.itu.int/net4/itu-d/ipb/> (дата звернення: 12.09.2023).
208. Inna Povorozniuk, Olha Dzhoha, Liudmyla Neshchadym, Iryna Kyryliuk, Svitlana Tymchuk, Anastasiia Blahopoluchna. The Influence of Globalization Processes on the Development of the Restaurant Business of Ukraine. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. № 45. Випуск 2. 2023. С. 183-192.
209. International Program on Sustainable Tourism Development. UNWTO. URL: <https://sdt.unwto.org> (дата звернення: 10.09.2023).
210. International Tourism Highlights, 2001 Edition. P. 7. URL: <https://tourlib.net/wto.htm>. (дата звернення: 07.09.2023).
211. International Tourism Highlights, 2011 Edition. P. 6 URL: <https://tourlib.net/wto.htm>. (дата звернення: 07.09.2023).
212. International Tourism Highlights, 2020 Edition. P. 18. URL: <https://tourlib.net/wto.htm>. (дата звернення: 07.09.2023).
213. International Ecotourism Society: official site. URL: www.ecotourism.org. (дата звернення: 30.09.2023).
214. Ioannis Vourdoubas Energy Consumption and Use of Renewable Energy Sources in Hotels: A Case Study in Crete, Greece. Journal of Hospitality and Tourism Management. January 2016. 4(2) DOI:10.15640/jthm.v4n2a5
215. Ioannis Vourdoubas. Energy Consumption and Use of Renewable Energy Sources in Hotels: A Case Study in Crete, Greece. January 2016. Journal of Hospitality and Tourism Management. 4(2). DOI:10.15640/jthm.v4n2a5 .
216. James P. The sustainability circle: a new tool for product development and design. Journal of Sustainable Product Design. 1997. № 2. P. 52–57.
217. Jeffery Smith Hotel Sustainability Shouldn't Be Boring: Celebrate Impact! May 2023. URL: <https://www.hospitalitynet.org/opinion/4116206.html> (дата звернення: 20.10.2023).
218. Jennifer A. Devine. Politics of post-war tourism in guatemala: contested identities histories and futures. L'Espace Politique. 2023. DOI: <https://doi.org/10.4000/espacepolitique.3723>
219. Jones E., Harrison D., McLaren J. Managing creative eco-innovation, structuring outputs from ecoinnovation projects. The Journal of Sustainable Product Design. no. 1. 2001.
220. Kemp R. From end-of-pipe to system innovation. Paper for DRUID Summer Conference, June 17-19, 2009, Copenhagen. Revised version of 29 June, 2009. URL: <http://www.merit.unu.edu> (дата звернення: 10.09.2023)
221. Kemp R., Pearson P.: Final report MEI Project about measuring eco-innovation. UMMERIT, 2007.
222. Kiper T. Role of Ecotourism in Sustainable Development. Advances in Landscape Architecture. InTech. 1 July 2013. DOI: 10.5772/55749

223. Kiper T., Özdemir G., Saglam A. Environmental, socio-cultural and economical effects of ecotourism perceived by the local people in the northwestern Turkey: Kiyiky case. *Scientific Research and Essays*. 2011. Vol. 6(19), pp. 4009-4020 DOI: 10.5897/SRE10.1059

224. Kovalevska N., Nesterenko I., Lutsenko O., Nesterenko O., Hlushach Y. Problems of accounting digitalization in conditions of business processes digitalization. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol 11 No 55, 132-141 p. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.14>.

225. Kuzior A., Arefieva O., Poberezhna Z., & Ihumentsev O. The mechanism of forming the strategic potential of an enterprise in a circular economy. *Sustainability*. Switzerland. 14 (6). 2022. DOI:10.3390/su14063258

226. Kyryliuk I., Povorozniuk I., Neshchadym L., Blahopoluchna A., Lytvyn O. Development of Turkey's tourist industry in the convention of the COVID-19 pandemic: challenges and opportunities. *Sciences of Europe* (Praha, Czech Republic). 2022. №88. Vol. 2. P. 16–22. DOI: 10.24412/3162-2364-2022-88-2-16-22

227. Ledford J. What Is Smart Luggage? *Lifewire*. 2019. URL: <https://www.lifewire.com/smartluggage-4156871> (дата звернення: 7.09.2023)

228. LEED rating system. URL: <https://www.usgbc.org/leed> (дата звернення: 25.10.2023).

229. Lennon J. J., Foley M. Dark tourism. The attraction of death and disaster. Cengage Learning EMEA. Predicting Travellers' Impact. 2022. URL: <https://forwardkeys.com/>. (дата звернення: 10.09.2023).

230. Levelling up Singapore's food supply resilience. URL: https://www.sfa.gov.sg/docs/default-source/default-document-library/sfs2-0_research-translation-grant-call_info-sheet61bd1302475e47d5868abedc1f4a5165.pdf (дата звернення: 23.10.2023).

231. Lytvyn O., Povorozniuk I., Kyryliuk I., Neshchadym L., Barvinok M. Eco-innovations in the development of enterprises in the hospitality industry. *Sciences of Europe* (Praha, Czech Republic). 2022. №103. P. 37–41. DOI: <https://zenodo.org/records/7247555>

232. Martha Honey, Raymond Gilpin. Tourism in the Developing World: Promoting Peace and Reducing Poverty. United States Institute of Peace. 2009. URL: https://www.google.com.tr/books/edition/Tourism_in_the_Developing_World/HQh2wc_SgxkC?hl=uk&gbpv=0 (дата звернення: 16.09.2023).

233. Matt McClelland Thinking About Sustainability from Top to Bottom. URL: <https://www.hospitalitynet.org/opinion/4116364.html> (дата звернення: 25.10.2023).

234. Measuring performance in achieving SDG targets. URL : greengrowthindex.gggi.org. (дата звернення: 20.09.2023).

235. Michael Tyler Environmental Sustainability: Providing a Better Tomorrow for People and Communities URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7617/environmental-sustainability-providing-a-better-tomorrow-for-people-and-communities (дата звернення: 23.10.2023).

236. Neshchadym L., Povorozniuk I., Kyryliuk I., Lytvyn O., Tymchuk S., Blahopoluchna A. Digitalization as the basis of the development of enterprises in the hospitality industry. *Sciences of Europe*. Praha, Czech Republic. 2022. № 104. Vol. 1. p.20-23. DOI:10.5281/zenodo.7298700

237. Neshchadym Ljudmila, Slatvinskyi Maksym. Risk management at the enterprises of the hospitality industry. *Інфраструктура ринку*. Випуск 74/2023. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/74-2023>

238. New Transitions Performance Index 2021. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/support-national-research-and-innovation-policy-making/transitions-performance-index-tpi_en (дата звернення: 10.09.2023).

239. Nhat Tan Pham, Zuzana Tučková, Charbel José Chiappetta Jabbour. Greening the hospitality industry: How do green human resource management practices influence organizational citizenship behavior in hotels? A mixed-methods study. *Tourism Management*. Volume 72, June 2019, Pages 386-399.

240. Nicolle Portilla Sustainable and Eco-Friendly Practices That Hotels Are Integrating in 2023. May 2023. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7623/sustainable-and-eco-friendly-practices-that-hotels-are-integrating-in-2023 (дата звернення: 20.10.2023).

241. Official web site of programme Green Key. URL: <http://www.greenkey.global/green-key-sites> (дата звернення: 29.10.2023).

242. Québec declaration on ecotourism. URL: <https://www.gdrc.org/uem/eco-tour/quebec-declaration.pdf> (дата звернення: 18.09.2023).

243. Rafał Kusa, Marcin Suder, Joanna Duda. Impact of greening on performance in the hospitality industry: Moderating effect of flexibility and inter-organizational cooperation. *Technological Forecasting and Social Change*. Volume 190, May 2023. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122423>

244. Rauni Kew Regenerative Tourism Improves The Destination & Inspires Hotel Guests. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7613/regenerative-tourism-improves-the-destination-inspires-hotel-guests (дата звернення: 20.10.2023).

245. Recent Study Reveals More Than a Third of Global Consumers Are Willing to Pay More for Sustainability as Demand Grows for Environmentally-Friendly Alternatives. URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20211014005090/en/Recent-Study-Reveals-More-Than-a-Third-of-Global-Consumers-Are-Willing-to-Pay-More-for-Sustainability-as-Demand-Grows-for-Environmentally-Friendly-Alternatives> (дата звернення: 23.10.2023).

246. Reid A. Eco-Innovation. Final report for Sectoral Innovation Watch. Brighton: Technopolis Group, 2008. P. 96.

247. Robert O'Halloran. Eco-Friendly & Sustainable Lodging Practices and Possibilities. URL: <https://www.hospitalitynet.org/opinion/4116433.html> (дата звернення: 23.10.2023).

248. Robert Stoney. Greening the supply chain: how to make simple & impactful changes for the planet. URL: <https://www.planet.com/pulse/building-a->

green-supply-chain-for-a-sustainable-future-with-the-supply-chain-data-partnership/ (дата звернення: 23.10.2023).

249. Ross S., Wall G. Ecotourism: towards congruence between theory and practice. *Tourism Management*. 1999. 20. pp.123–132.

250. Russ Horner. Hotel Efficient Practices: a Water Perspective. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7615/hotel-efficient-practices-a-water-perspective (дата звернення: 23.10.2023).

251. Salukvadze G. The Intersection of Georgian Tourism and Russian Politics. *Caucasus Analytical Digest*. 2021. № 122. P. 9-14. DOI: <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000506344>.

252. Sasha Ella. Finding a solution to plastic pollution. June 24, 2022. URL: <https://www.mantiscollection.com/finding-a-solution-to-plastic-pollution/> (дата звернення: 23.10.2023).

253. Saving Eternity. The Elektra Olive Tree Project. URL: <http://ioseternal.com/saving-eternity/> (дата звернення: 23.10.2023).

254. Society for Protection of Nature in Israel: official site. URL: www.spni.org. (дата звернення: 30.09.2023).

255. Sriyantha F. Managing the Post-War Tourism Development in Sri Lanka. *International Journal of Business and Social Science*. Vol. 7, №11; November 2016. С. 90-100 URL: https://www.academia.edu/download/52018648/Managing_the_Post-War_Tourism_Development_in_Sri_Lanka.pdf. (дата звернення: 13.09.2023).

256. Sukach O., Kozlovska S., Sushko N. Modern management technologies in the hospitality industry. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1199/1238> (дата звернення: 25.08.2023).

257. Sustainability in hospitality: why it is important and how industry leaders can help. URL: [sustainability in hospitality: how industry leaders can help | ucf online](https://ucfonline.com/sustainability-in-hospitality-how-industry-leaders-can-help/) (дата звернення: 23.10.2023).

258. Sustainability reporting. Carbon Trust. URL: <https://www.carbontrust.com/en-eu/what-we-do/strategy-delivery-and-reporting/sustainability-reporting> (дата звернення: 10.10.2023).

259. Sustainable Development Report 2022. URL: www.sdgindex.org. (дата звернення: 25.09.2023).

260. Sustainable development. UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development> (дата звернення: 10.09.2023).

261. Sustainable Manufacturing and Eco-innovation: Towards a Green Economy. Paris: OECD. 2009. URL: https://ec.europa.eu/environment/ecoap/about-action-plan/etapprevious-action-plan_en (дата звернення: 23.09.2023).

262. Sustainable Travel International: official site. URL: www.sustainabletravelinternational.org. (дата звернення: 30.09.2023).

263. Tezuka S., Tomizawa T. Development of a restroom floor cleaning robot equipped with a deformable roller mechanism. The 7th International Conference on Advanced Mechatronics, July 1-2, 2021, online (Aichi, Japan) https://www.jstage.jst.go.jp/article/jsmeicam/2021.7/0/2021.7_OS2A-5/_article/-char/ja/ (дата звернення: 18.09.2023).

264. The best sustainability trends and initiatives for hotels. URL: <https://www.mews.com/en/blog/sustainability-in-hotels> (дата звернення: 23.10.2023).

265. The eco-innovation challenge. Pathways to resource-efficient Europe. Annual Report 2010, (red.) M. O'Brien, S. Giljum, M. Miedzinski, R. Bleischwitz, EIO. 2011

266. The Global Ecotourism Network. URL: <https://www.globalecotourismnetwork.org/definition-and-key-concepts/> (дата звернення: 14.09.2023).

267. The importance of hydration. URL: <https://www.hsph.harvard.edu/news/> (дата звернення: 26.10.2023).

268. The International Ecotourism Society. URL: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (дата звернення: 10.09.2023). (дата звернення: 14.09.2023).

269. The Pathway to Net Positive Hospitality. URL: <https://sustainablehospitalityalliance.org/our-work/pathway/> (дата звернення: 24.10.2023).

270. The simple choice for saving energy. Energy star. The simple choice for energy efficiency. URL: <https://www.energystar.gov/> (дата звернення: 23.10.2023).

271. Tomaszewska M., Biliska B., Tul-Krzyszczuk A et al. Estimation of the scale of food waste in hotel food services-a case study. Sustainability. 2021, 13(1), 421. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13010421>

272. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, General Assembly United Nations, Seventieth session Agenda items 15 and 116, 21 October 2015. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (дата звернення: 20.08.2023).

273. Transition Performance Index 2021. URL: <https://ec.europa.eu/assets/rtd/tpi/2021/index.html> (дата звернення: 15.09.2023).

274. UN Works with Global Hotel Industry to Reduce Emissions. URL: <https://unfccc.int/news/un-works-with-global-hotel-industry-to-reduce-emissions> (дата звернення: 10.10.2023).

275. UNWTO: офіційний сайт. URL: <https://www.unwto.org/>. (дата звернення: 01.09.2023).

276. Vasiuta V., Kryvoshei D., Tovstun O. «Зелене» будівництво як перспективний напрям розвитку малого підприємництва в Україні. *Економіка і регіон*. Полтава: ПНТУ, 2021. Т. (4(83)). С. 45-52. DOI: <https://doi.org/10.26906/EiR>

277. Vasso Petridou. The Sustainability Story of The Calilo Group on The Greek Island of Ios. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/7598/the-sustainability-story-of-the-calilo-group-on-the-greek-island-of-ios (дата звернення: 23.10.2023).

278. Vera Amicarelli, Alina-Cerasela Aluculesei, Giovanni Lagioia, Rodica Pamfilie and Christian Bux. How to manage and minimize food waste in the hotel industry: an exploratory research. *International journal of culture, tourism and hospitality research*. Vol. 16 №. 1 2022, pp. 152-167.

279. Vivienne Halleux. Sustainable tourism. The environmental dimension. EPRS. European Parliamentary Research Service. Briefing March 2017. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599327/EPRS_BRI\(2017\)599327_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599327/EPRS_BRI(2017)599327_EN.pdf). (дата звернення: 16.09.2023).

280. Wallace G. N., Pierce, Susan M. An evaluation of ecotourism in Amazonas, Brazil. *Annals of Tourism Research*. 1996. 23 (4), 843–873.

281. What is Biophilia? By Brian Murch. Hotel Business Review «HotelExecutive». Updated November 17, 2019. URL: https://www.hotelexecutive.com/feature_focus/6330/what-is-biophilia (дата звернення: 25.10.2023).

ЕКОТРЕНДИ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Електронний ресурс

Колективна монографія

За редакцією І. М. Поворознюк

Підписано до друку 05.12.2023.

Видавець ТОВ «ТВОРИ».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.

21034, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а.

Тел.: 0 (800) 33-00-90, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852, (098) 46-98-043.

e-mail: info@tvoru.com.ua

<http://www.tvoru.com.ua>